

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії і спеціальних методик

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри логопедії і
спеціальних методик
_____ Олена БЄЛОВА
«28» серпня 2025 року

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО
ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ВИРОБНИЧОЇ ЛОГОПЕДИЧНОЇ
ПРАКТИКИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ТА ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ**

підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за освітньо-професійною програмою Дошкільна освіта. Логопедія
спеціальності 012 Дошкільна освіта
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
мова навчання українська

2025-2026 навчальний рік

Розробники програми: **Оксана ТКАЧ**, кандидат педагогічних наук, доцент,
старший викладач кафедри логопедії та спеціальних методик

Ухвалено на засіданні кафедри логопедії та спеціальних методик

Протокол № 11 від «28» серпня 2025 року

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної програми _____ Галина БАТАМАНЮК

ЗМІСТ

1. Перелік звітної документації з навчальної пропедевтичної практики в закладах дошкільної освіти та технічні вимоги до її оформлення
 2. Додаток 1. Вимоги до оформлення узагальненого щоденника
 4. Додаток 2. Зразок мовленнєвої карти
 5. Додаток 3. Схема написання психолого-педагогічної характеристики на дитину з порушеннями мовлення
Зразок написання логопедичної характеристики
 6. Додаток 4. Перелік документації вчителя-логопеда, зразки документації для заповнення
 7. Додаток 5. Схема спостереження за проведенням логопедичного заняття
 8. Додаток 6. Схема аналізу логопедичних занять
 9. Додаток 7. Схема аналізу виховного заходу (заняття)
 10. Додаток 8. Схема спостереження за дітьми з порушеннями мовлення під час навчальних і корекційних занять
 11. Додаток 9. Вимоги до написання звіту про проходження практики*
 12. Додаток 10. Класифікація логопедичних занять
 13. Додаток 11. Вимоги до підгрупових та фронтальних логопедичних занять для дітей із ФНМ та ФФНМ
 14. Додаток 12. Орієнтовний індивідуальний план корекційної роботи для дітей із ФФНМ..
 15. Додаток 13. Індивідуальна програма розвитку
 16. Додаток 14. Посадова інструкція вчителя-логопеда і (першої) кваліфікаційної категорії
 17. Титульна сторінка папки узагальнених матеріалів
 18. Оціночний лист виробничої логопедичної практики в закладах дошкільної освіти
 17. Інструкція з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачів вищої освіти
- Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, які направляються для проходження практики . Правила безпеки у надзвичайних ситуаціях

1. Перелік звітної документації та технічні вимоги до її оформлення

1. Щоденник практики, завірений печаткою закладу дошкільної освіти, з підписами керівника цього закладу і вчителя-логопеда, у якому відображені щоденні записи спостережень та безпосередньої роботи здобувача під час її проходження.

2. Заповнені мовленнєві картки на 2-х дітей, бажано, з різними мовленнєвими порушеннями.

3. Психолого-педагогічну характеристику на одну дитину дошкільного віку з порушеннями мовлення.

4. Два розгорнутих план-конспекти контрольних фронтальних логопедичних занять, завірених вчителем-логопедом закладу з рекомендованою ним оцінкою і підписом.

5. Два розгорнутих план-конспекти контрольних індивідуальних логопедичних занять, завірених вчителем-логопедом закладу з рекомендованою ним оцінкою та підписом.

6. Конспекти контрольних занять і виховного заходу, завірених підписом вчителя-логопеда закладу, підписом вихователя з рекомендованою ним оцінкою: *конспект заняття з розвитку математичних уявлень, конспект заняття з розвитку мовлення, з малювання, аплікації або ліплення; конспект виховного заходу.*

7. Конспект контрольного фронтального заняття з логоритміки, завірений підписом вчителя-логопеда закладу з рекомендованою ним оцінкою.

8. По одному протоколу обговорення контрольних логопедичних (фронтального, індивідуального) занять за участю і підписами інших здобувачів-практикантів, вчителя-логопеда.

9. Наочний посібник (виготовлену логопедичну, дидактичну гру, індивідуальний роздатковий матеріал тощо).

10. Характеристику на здобувача-практиканта з рекомендованою оцінкою, складену вчителем-логопедом, завірену його підписом і печаткою закладу дошкільної освіти.

11. Звіт здобувача-практиканта про проходження логопедичної практики в закладі дошкільної освіти, завірений власним підписом.

12. Виконане індивідуальне завдання.

Технічні вимоги до оформлення звітної документації

Набір	Комп'ютерний
Формат аркуша	A4.
Орієнтація аркуша	Книжна (за потреби допускається й альбомна)
Щільність паперу	80
Шрифт	Текстовий редактор Times New Roman
Кегль 14 (таблицях – 12)	
Міжрядковий інтервал	1,5 (у таблицях- 1)
Вирівнювання	По ширині
Абзацний відступ	1.25
Поля	Верх, низ, праве і ліве – 20мм
Таблиці	Розмір шрифту – 12 кегль, міжрядковий інтервал – 1,0.

Примітка: **Основною** документацією вважається узагальнений щоденник і звіт, які зберігаються на кафедрі упродовж 3 років, а потім здаються в архів університету.

Звітну документацію здають у папці провідному фахівцеві навчального відділу з організації практики на педагогічному факультеті у триденний термін після проведення звітної конференції на зберігання терміном 5 років, після чого ця документація архівується.

Титульна сторінка щоденника практики (формат А5)

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи

ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ

Виробнича логопедична практика в закладах дошкільної освіти

вид і повна назва практики

здобувачки (ча) вищої освіти _____

ПІБ у родовому відмінку

Кафедра _____

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка _____

Спеціальність 012 Дошкільна освіта _____

за освітньо-професійною програмою Дошкільна освіта. Логопедія _____

_____ курс, група _____ шифр

Студент _____
(прізвище, ім'я по батькові)

Прибув на підприємство, організацію, установу _____

Печатка
підприємства, організації, установи « ____ » _____ 201 ____ року

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув з підприємства, організації, установи _____

Печатка
підприємства, організації, установи « ____ » _____ 201 ____ року

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Студент _____
(прізвище, ім'я по батькові)

Прибув на підприємство, організацію, установу _____

Печатка
підприємства, організації, установи « ____ » _____ 201 ____ року

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув з підприємства, організації, установи _____

Печатка
підприємства, організації, установи « ____ » _____ 201 ____ року

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Календарний графік проходження практики (3-4 сторінки щоденника)

№	Назва виконаної роботи	Тижні проходження практики						Відмітка про виконання робіт
		1	2	3	4	5	6	
1.	Прибуття у базові заклади дошкільної освіти, розподіл по групах	+						виконано
2.	Бесіда з керівництвом і логопедом закладу дошкільної освіти	+						виконано
3.	Вивчення логопедичної та іншої супровідної документації, ознайомлення з мовленнєвими картками	+						виконано
4.	Вивчення взаємозв'язку в роботі спеціалістів закладу	+	+	+	+	+	+	виконано
5.	Бесіда з фахівцями закладу	+						виконано
6.	про особливості дітей з порушеннями мовлення та про вплив мовленнєвих порушень на процес їх розвитку;				+			виконано
7.	про структуру розвиткових та логопедичних занять, застосування нетрадиційного логопедичного впливу,	+						виконано
8.	найбільш ефективних прийомів розвитку мовлення,		+					виконано
9.	обговорення інноваційних методів логокорекції ;				+			виконано
10	бесіда з батьками дітей з порушеннями мовлення.	+						виконано
11	Опрацювання методичної літератури й педагогічної преси, яка є ЗДО та методичному кейсі вчителя-логопеда	+	+	+				виконано
12	Складання індивідуальних планів проходження практики	+						виконано
13	Спостереження за дітьми з порушеннями мовлення на заняттях та проведення самостійного логопедичного обстеження; вивчення зошитів, альбомів та інших виробів з портфоліо дітей з порушеннями мовлення	+	+	+	+	+	+	виконано
14	Складання психолого-педагогічної характеристики на дошкільника з порушеннями мовлення	+	+	+				виконано
15	Виконання експериментальних досліджень за тематикою курсових робіт				+	+	+	виконано

16	Відвідування логопедичних занять (з конспектуванням)	+	+	+	+	+	+	виконано
17	Аналіз занять, проведених вчителем-логопедом закладу							виконано
18	Відвідування занять вихователів з дітьми з порушеннями мовленнєвого розвитку	+	+	+	+	+	+	виконано
19	Спостереження, проведення та обговорення занять	+	+	+	+	+	+	виконано
20	Проведення режимних моментів (2-га половина дня)							виконано
21	Організація тематичного спілкування з дітьми	+	+	+	+	+	+	виконано
22	Організація ігрової діяльності дітей (індивідуальна гра; колективна)			+				виконано
23	Виготовлення дидактичного роздаткового матеріалу, логопедичних ігор				+			виконано
24	Підготовка та проведення пробних індивідуальних підгрупових та фронтальних занять			+				виконано
25	Спостереження за проведенням виховного заходу			+	+	+		виконано
26	Відвідування та аналіз занять інших практикантів			+		+		виконано
27	Проведення контрольних логопедичних, розвивальних, логоритмічних та виховних заходів						+	виконано
28	Підведення підсумків проходження практики, оформлення звітної документації, дидактичних матеріалів, презентацій, написання звіту про проходження практики.						+	виконано

Керівники практики: від університету _____
 _____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

від бази практики _____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

Ведення робочих записів у щоденнику під час проходження педагогічної практики (5-8 сторінки щоденника)

I тиждень («__» _____ «__» _____) 202_р.)

Ознайомилась із ЗДО «_____», режимом дня, офіційним сайтом ЗДО (вказати особливості і подати посилання на сайт). Познайомилась із директором _____, педагогічним колективом ЗДО, вихователями (_____, _____) вчителем-логопедом (_____, _____) та дітьми групи, за якою була закріплена на період практики.

Склала індивідуальний графік проходження практики. З графіком ознайомила керівника практики від університету, отримала консультацію щодо подальших дій.

Опрацювала Закон України «Про дошкільну освіту» 2021р., Статут ЗДО. Положення про комплектування груп спеціального призначення. Вивчала штатний розпис, кількісний і віковий склад логопедичної групи, її наповнюваність, режим роботи закладу, (коротко вказати про отримані результати).

Ознайомилась із розвивальними середовищем у різних ЗДО, з логопедичним кабінетом.

Вивчала стан і зміст корекційної роботи в закладі ЗДО (режим дня, руховий, санітарно-гігієнічний режим, форми роботи з дітьми, наявність спортивного залу, спортивно-ігрового майданчика на вулиці, фізкультурне обладнання, спеціальнообладнаного логопедичного кабунету, кімнати усамітнення, кабінетів для інших спеціалістів – тифло-, сурдо-, олігофренопедагога); заходи, які проводяться в закладах.

Спостерігала за роботою вчителя-логопеда і вихователя в групі упродовж дня у ІІ половину дня. Відвідала такі заняття (Складала індивідуальний план проходження практики; спостерігала за дітьми з порушеннями мовлення на заняттях та провела самостійне логопедичне обстеження; вивчала зошитів, альбомів та інші вироби з портфоліо дітей з порушеннями мовлення; складала психолого-педагогічну характеристику на дошкільника з порушеннями мовлення; здійснила аналіз роботи методів, прийомів і засобів роботи з дітьми дошкільного віку у різних видах діяльності.

Допомагала у проведенні корекційних логопедичних занять. Здійснювала пошук ідей щодо виготовлення дидактичного посібника. Працювала над його виготовленням.

Примітка: Записи цього тижня мають відображати організаційно-адаптаційну роботу та роботу за змістовим модулем 1 (див. програму).

II тиждень («__» _____ «__» _____) 202_р.)

Поданий у взірцеві текст є орієнтовним, він має бути у кожного свій відповідно до складеного індивідуального графіка, датований тим тижнем, напроти якого стоїть «+». Конкретизуємо виконану роботу (вказуємо назви ігор, теми відвіданих занять, комплекси гімнастики тощо).

***Взірець написання відгуку і оцінки роботи здобувача вищої освіти на практиці
(для вчителів-логопедів або особи, яка оцінювала проходження практики
здобувачем вищої освіти)***

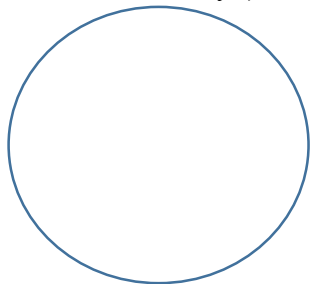
Здобувач вищої освіти _____ проходила педагогічну практику на базі _____ з «___» по «___» _____ 202__ року.

Під час практики продемонструвала (глибоку, достатню, слабку) теоретичну підготовку з психолого-педагогічних дисциплін дошкільної освіти, здатна вивчати, оцінювати стан розвитку мовленнєвої функції, сформованість особистісних якостей, необхідних для реалізації корекційної допомоги дітям з порушеннями мовленнєвого розвитку..

Далі характеризується здатність до спілкування з колегами та дітьми, участь у житті групи, закладу, рівень проведення спільної організованої діяльності дітей, здатність організовувати дитячий колектив та працювати індивідуально з дітьми з порушеннями мовлення), використання різноманітних методів та прийомів роботи з дітьми різних вікових категорій та різними мовленнєвими порушеннями. Наприклад, проведенні здобувачкою форми організації корекційної складової, умінням зацікавити дітей, ілюструванням власноруч виготовлених навчальних посібників, мовленнєвим матеріалом. Варта уваги здатність здобувачки кваліфіковано організовувати колективну діяльність, зокрема – ігрову, розвивальну, навчальну, виховну та корекційну, комунікативну тощо. Здобувачка освіти активно включалася у проведення режимних моментів, допомагала вчителю-логопеду та вихователям логопедичної групи у підготовці і проведенні різних форм роботи з дітьми тощо.

Також у характеристиці вказується ставлення здобувачки вищої освіти до роботи, дисциплінованість, позитивні якості, які свідчать про її професійну придатність. (Здобувачка тактовна, сумлінна, відповідальна, дисциплінована, толерантно сприймала зауваження керівника, методиста ЗДО вихователя та вчителя-логопеда, творчо підходила до ви рішення педагогічних завдань, любить дітей, має хист до педагогічної діяльності. Зарекомендувала себе перспективним молодим фахівцем).

Рекомендована оцінка « _____ » _____
(відмінно, добре, задовільно) (підпис) (ПІБ
особи, яка писала відгук)

Керівник практики від організації, установи

На останній сторінці щоденника (формат А5) робить записи керівник практики від фахової кафедри університету.

Примітка: здобувач вищої освіти **не заповняє** поля сторінки щоденника, де є:

1. Відгук й оцінка роботи здобувача вищої освіти на практиці (с. 9).
2. Підписи автора відгуку засвідчуються підписом і печаткою директора ЗДО, або виконуючим на той час його обов'язки.

Титульна сторінка папки узагальнених матеріалів
Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти
ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ

з _____

повна назва практики у родовому відмінку
здобувача (ки) _____ курсу, першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
_____ групи, _____ форми навчання
шифр групи денної (заочної форми навчання)
спеціальності 012 Дошкільна освіта
за освітньо-професійною програмою «Дошкільна освіта. Логопедія»

Прізвище, ім'я, по батькові здобувача у родовому відмінку

База практики: _____

повна назва закладу дошкільної освіти

Термін проходження практики: з «_» _____ по «_» _____ 20__р.

Загальна оцінка _____

цифрами і словами

Керівники практики:

від фахової кафедри _____

оцінка підпис

оцінка підпис

202__р.

ВАРІАНТ 1. Картка стану розвитку мовлення дитини
(розробник – Гаврилова Н.С.)

КАРТКА СТАНУ РОЗВИТКУ ВИМОВИ ЗВУКІВ У ДИТИНИ

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Число, місяць і рік народження _____

Заклад загальної середньої освіти (заклад дошкільної освіти), клас (група) у якому навчається дитина _____

Особливості вимови звука				Дата обстеження				
Звук	Особливості ізолюваної вимови звука	Особливості відображеної вимови звука	Особливості самостійної вимови звука					
А								
О								
У								
И								
Е								
І								
П								
Б								
М								
В								
Ф								
Т								
Т'								
Д								
Д'								
Н								
Н'								
К								
Г								
Г'								
Х								
С								
С'								
З								
З'								
Ц								
Ц'								
ДЗ								
ДЗ'								
Ш								
Ж								
Ч								

ДЖ								
Й								
Л								
Л'								
Р								
Р'								

У таблиці вказати на характер порушення вимови звуків: відсутність звуку; спотворена вимова звуку; заміна у вимові одного звуку іншим, який є в мовленнєвому оточенні дитини; взаємозаміна звуків, подібних за артикуляцією та звучанням. В стовпчику під датою обстеження нижче фіксуємо порушені у вимові звуки знаком мінус (–) і ті, які вимовляються правильно знаком плюс (+).

СХЕМА АНАЛІЗУ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИМОВИ У ДІТЕЙ ЗВУКІВ

НАПРЯМКИ АНАЛІЗУ ЯКОСТІ ВИКОНАННЯ ЗАВДАННЯ	СПЕЦИФІКА ВИМОВНОГО БОКУ МОВЛЕННЯ ДИТИНИ
Відсутні у вимові звуки	Записати відсутні звуки
Спотворена вимова звуків	Записати спотворені звуки і характер спотворення
Заміна одних звуків мовлення іншими	Записати звуки, які замінюються в мовленні
Взаємозаміни звуків	Записати звуки, які взаємозаміняються в мовленні
Порушена функція мовлення (ізолювана, відображена чи самостійна вимова звуків порушена, труднощі при вимові звуків у збігах приголосних)	Записати у яких випадках порушені у вимові звуки вимовляються правильно, а коли залишається ще їх неправильна вимова
Мономорфне порушення звуковимови	Записати порушені у вимові звуки
Поліморфне порушення звуковимови	Записати порушені у вимові звуки
Пропуски звуків при збігах приголосних (помилки при переключенні з вимови одного звука на інший складний за артикуляцією, простий за артикуляцією) Тип порушення звуковимови	Записати порушені варіанти збігів приголосних Артикуляторно-фонетичний, артикуляторно- фонематичний, акустико фонематичний

МОЖЛИВІ ПРИЧИНИ ПОРУШЕННЯ ЗВУКОВИМОВИ (ПРОГНОСТИЧНЕ ПРИПУЩЕННЯ)	
Соціально-психологічні умови виховання дитини	
Порушення будови органів артикуляції	
Порушення діяльності голосових зв'язок	
Порушення артикуляційної моторики	
Порушення дихання	

Порушення фонематичного слуху	
Порушення кінестетичних процесів	
Порушення кінетичного праксису	
Інші причини	

Загальний висновок _____

КАРТКА СТАНУ РОЗВИТКУ У ДИТИНИ БУДОВИ АРТИКУЛЯЦІЙНОГО АПАРАТУ

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Число, місяць і рік народження _____

Заклад загальної середньої освіти (заклад дошкільної освіти), клас (група) у якому навчається дитина _____

№	Параметри обстеження будови органів артикуляції	Дата обстеження				
1.	Будова губ (підкреслити характерні дитині варіанти):					
	<i>нормальні (тонкі, товсті, великі, маленькі, середні)</i>					
	незрощення верхньої губи (до операції, після операції)					
	асиметричні (правостороння асиметрія, лівостороння асиметрія)					
	діастема верхньої губи					
	відвисла нижня губа					
2.	Будова зубо-щелепної системи (підкреслити характерні дитині варіанти)					
	<i>правильний прикус</i>					
	прогения (прогнатія)					
	відкритий передній прикус (відкритий боковий прикус)					
	зуби рівні, присутні усі які повинні бути у відповідний віковий період розвитку дитини					
	зуби рідкі, криві, зайві, великі					
	відсутні передні нижні (передні верхні, бокові) зуби ті, які повинні бути у відповідний віковий період розвитку дитини					
	відбувається вікова зміна передніх нижніх (передніх верхніх, бокових) зубів					
3.	Будова язика (підкреслити характерні дитини варіанти):					
	<i>нормальний</i>					
	товстий, масивний					
	короткий					
	довгий					

	вузький					
	широкий					
	з нормальною під'язиковою вуздечкою					
	з короткою під'язиковою вуздечкою					
	з бороздами					
4.	Будова твердого піднебіння (підкреслити характерні для дитини варіанти):					
	<i>нормальне</i>					
	високе, готичне					
	низьке, пласке					
	наявність незрощення (повного, часткового, одностороннього, двостороннього, субмукозного, прооперованого, непрооперованого)					
5.	Будова м'якого піднебіння і язичка (підкреслити характерні дитини варіанти):					
	<i>округлий і м'язистий язичок</i>					
	короткий язичок					
	роздвоєний язичок					
	відсутній язичок					
	вузький і довгий язичок					
	<i>нормальне м'яке піднебіння</i>					
	наявність незрощення м'якого піднебіння (повного, часткового, одностороннього, двостороннього, субмукозного, прооперованого, непрооперованого)					

КАРТКА СТАНУ РОЗВИТКУ У ДИТИНИ АРТИКУЛЯЦІЙНОЇ МОТОРИКИ

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Число, місяць і рік народження _____

Заклад загальної середньої освіти (заклад дошкільної освіти), у якому навчається дитина _____

№	Параметри обстеження рухливості органів артикуляції	Дата обстеження				
1.	Рухливість губ (підкреслити характерні для виконання дитиною варіанти):					
	<i>правильне виконання рухів губами вперед</i>					
	не витягує губи вперед і при довільному і при недовільному виконанні вправ					
	не витягує губи вперед при довільному виконанні вправи, а на недовільному рівні - позицію відтворює					
	витягує губи вперед повільно і недостатньо сильно					
	губи у позиції трубочка втримує достатньо довго					
	губи у позиції трубочка втримує недостатньо довго					
	<i>розтягує губи у позицію посмішка активно і правильно</i>					

	не розтягує губи і при довільному і при недовільному виконанні вправи					
	не розтягує губи при довільному виконанні вправи, а на недовільному рівні - позицію відтворює					
	розтягування губ повільне і недостатньо сильне					
	утворює позицію посмішка лише на пасивному рівні					
	розслабляє нижню губу, відтягує її вниз і чітко утворює позицію оскал					
	утворює позицію оскал слабку і недостатньо чітку					
	в процесі утворення позиції оскал спостерігається легке її тремтіння					
	замість позиції оскал утворює позицію посмішка					
	утворює позицію оскал лише на недовільному рівні					
	утворює позицію оскал лише на пасивному рівні					
	переключення з позиції посмішка у позицію трубочка правильне					
	не переходить з позиції посмішка у позицію трубочка					
	в процесі переключення з однієї позиції на іншу веде пошук губами правильного варіанту виконання завдання					
	в процесі виконання вправ спостерігається тремтіння, посмикування губ					
	переходить з однієї позиції на іншу недостатньо плавно					
2.	Рухливість нижньої щелепи (підкреслити характерні для виконання дитиною варіанти):					
	<i>рухи нижньої щелепи активні, сильні</i>					
	рухи нижньої щелепи слабкі, недостатньо активні					
	рухи нижньою щелепою не виконуються					
	<i>нижня щелепа рухається прямо знизу вверх і зверху вниз</i>					
	нижня щелепа в процесі виконання рухів викривляється					
	<i>достатньо тривале втримування зімкнених зубів і без зайвого напруження</i>					
	в процесі тривалого втримування зубів зімкненими зростає загальне напруження (що виражається у витягуванні шії вперед, напруженні м'язів, стисканні кулаків тощо)					
	не достатньо тривале втримування зубів зімкненими					
	зуби зімкненими не втримує					
3.	Рухливість язика (підкреслити характерні для виконання дитиною варіанти):					
	<i>втримування висунотого з ротової порожнини язика на нижній губі тривале</i>					
	втримування висунотого з ротової порожнини язика на нижній губі недостатньо тривале					
	не витягує язик з ротової порожнини					
	<i>утворює широку позицію язика з округлим невираженим його кінчиком</i>					
	язик вузький напружений					
	кінчик язика тупий (гострий, напружено загнутий вверх (вниз))					
	кінчик язика відхиляється в один бік					
	кінчик язика тремтить (посмикується, повільно викривляється)					
	язик широкий, м'який					
	<i>під час виконання рухів язиком вперед його корінь і спинка опущена і займає низьку позицію у ротовій порожнині</i>					

	під час виконання рухів язиком вперед його корінь і спинка дещо підняті і займають занадто високу позицію у ротовій порожнині					
	<i>корінь язика високо піднімається у ротовій порожнині</i>					
	корінь язика слабо піднімається у ротовій порожнині					
	не піднімає корінь язика при довільному виконанні вправ, проте недовільно корінь язика піднімається вгору					
	не піднімає корінь язика вгору					
	<i>кінчик язика високо піднімається у ротовій порожнині при широко відкритому роті</i>					
	<i>кінчик язика у верхній позиції втримує досить тривало</i>					
	кінчик язика слабо піднімає у ротовій порожнині					
	кінчик язика недостатньо довго втримує вгору					
	не піднімає кінчик язика при довільному виконанні вправ, проте недовільно він піднімається вгору					
	не піднімає кінчик язика вгору					
	рухи кінчиком язика недостатньо точні					
4.	Рухливість м'якого піднебіння і язичка (підкреслити характерні для виконання дитиною варіанти):					
	<i>рухи активні у напрямку до задньої стінки ротоглотки</i>					
	рухи у напрямку вперед від задньої стінки ротоглотки					
	рухи в один бік (вправо, вліво)					
	слабкі					
	відсутні					

КАРТКА СТАНУ РОЗВИТКУ У ДИТИНИ ДИХАННЯ

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Число, місяць і рік народження _____

Заклад загальної середньої освіти (заклад дошкільної освіти), у якому навчається дитина _____

№	Параметри обстеження дихання	Дата обстеження				
1.	Фізіологічне дихання (підкреслити характерні для дитини варіанти):					
	<i>поверхнєве</i>					
	глибоке					
	<i>ритмічне</i>					
	неритмічне					
	шумне					
	грудне					
	брюшне					
	<i>діафрагмальне</i>					
2.	Мовленнєвий вдих (підкреслити характерні для дитини варіанти):					
	<i>глибокий</i>					
	поверхнєвий					

	середній					
	носовий					
	ротовий					
3.	Мовленнєвий видих (підкреслити характерні для дитини варіанти):					
	диференційований					
	недиференційований					
	плавний					
	не ритмічний					
	довгий					
	короткий					
	сильний					
	слабкий					

Результати особливостей виконання дітьми артикуляційних та дихальних вправ фіксуються у мовленнєвій картці, зразок якої представлено вище.

Курсивом у карточці позначені параметри, які відображають стан сформованості органу чи функції в нормі. Якщо при дослідженні ми визначаємо, що орган чи функція розвинені в нормі, напроти параметру написаного курсивом виставляємо оцінку 0.

Параметри не виділені ні жирним шрифтом ні курсивом відображають специфіку порушення функції чи органу. Якщо у дитини виявлено такі порушення напроти відповідного параметра ставиться оцінка в балах (1 бал).

Якщо параметр написаний жирним шрифтом напроти нього виставляється підсумкова оцінка в балах, яка визначається за результатом сумування загальної кількості балів, що входять у групу параметрів, об'єднаних одним номером (в загальному таких номерів параметрів 12).

За результатами виконання усіх завдань можна визначити загальну підсумкову оцінку у балах. Для цього необхідно усі оцінки підсумувати. В загальному, підсумкова оцінка визначає рівень недорозвитку артикуляційної моторики та дихання у дитини. Але параметри можна розглянути окремо, відносно до кожного із визначених груп. За результатами виконання дитиною завдань можна скласти графіки, які характеризуватимуть особливості розвитку моторики окремих органів артикуляції, а також особливості розвитку фізіологічного та мовленнєвого дихання у дитини.

СХЕМА АНАЛІЗУ ОСОБЛИВОСТЕЙ АРТИКУЛЯЦІЙНОЇ МОТОРИКИ І МОВЛЕННЄВОГО ДИХАННЯ

Параметри оцінки якості виконання завдань	Підсумковий аналіз специфіки артикуляційної моторики і мовленнєвого дихання
Позиція губ «посмішка»	
Позиція губ «оскал»	
Позиція губ «трубочка»	
Переключення з позиції губами «посмішка» на позицію «трубочка»	
Відкривання і закривання рота	
Втримування нижньої щелепи при щільно зімкнених зубах	
Язик у позиції «лопата»	
Язик у позиції «гірка»	
Язик у позиції «голочка»	
Втримування широкого кінчика язика піднятого до верхніх передніх зубів	
Втримування язичка у позиції вверху при виконанні дії у напрямку назад	
Вдох через ніс	
Видих через рот	
Видих через рот	

КАРТКА СТАНУ РОЗВИТКУ У ДИТИНИ КІНЕТИЧНОГО ТА КІНЕСТЕТИЧНОГО ПРАКСИСУ

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Число, місяць і рік народження _____

Заклад освіти (дошкільний заклад), клас (група) у якому навчається дитина _____

№	Параметри обстеження кінетичного та кінестетичного праксису	Дата обстеження				
1а.	Відтворення статичних позицій пальцями правої руки з опорою на кінестетичне відчуття (на підставі виконання першого тесту)					
	<i>Правильне відтворення першої позиції пальцями рук відразу ж після першої демонстрації</i>					
	Отримання допомоги (до трьох разів)					
	Хаотичні рухи пальців рук, що відображають пошук дитиною правильної позиції					
	З'єднання між собою інших пальців					

	Випрямлення і відведення мізинця, безіменного та середнього пальців тоді коли їх потрібно тримати разом					
	Випрямлення і розведення усіх пальців руки					
	Стискання усіх пальців в кулак					
	Випрямлення усіх пальців.					
	<i>Правильне відтворення другої позиції пальцями рук відразу ж після першої демонстрації</i>					
	Дитина отримує допомогу (до трьох разів)					
	Хаотичні рухи пальців рук, що відображають пошук дитиною правильної позиції					
	З'єднання між собою інших пальців					
	Випрямлення пальців (великого, безіменного і мізинця), тоді, коли їх потрібно тримати зігнутими					
	Тримання пальців (вказівного і середнього) зігнутими тоді, коли їх потрібно тримати випрямленими					
	Стискання усіх пальців в кулак					
	<i>Правильне відтворення третьої позиції пальцями рук відразу ж після першої демонстрації</i>					
	Дитина отримує допомогу (до трьох разів)					
	Хаотичні рухи пальців рук, що відображають пошук дитиною правильної позиції					
	З'єднання між собою інших пальців					
	Випрямлення пальців (великого, середнього і безіменного), тоді, коли їх потрібно тримати зігнутими					
	Тримання пальців (вказівного і мізинця) зігнутими тоді, коли їх потрібно тримати випрямленими					
	Стискання усіх пальців в кулак					
16.	Відтворення статичних позицій пальцями правої руки з опорою на кінестетичне відчуття (на підставі виконання першого тесту)					
	<i>Правильне відтворення першої позиції пальцями рук відразу ж після першої демонстрації</i>					
	Отримання допомоги (до трьох разів)					
	Хаотичні рухи пальців рук, що відображають пошук дитиною правильної позиції					
	З'єднання між собою інших пальців					
	Випрямлення пальців (мізинець, безіменний та середній) тоді коли їх потрібно тримати разом					
	Випрямлення і розведення усіх пальців руки					
	Стискання усіх пальців в кулак					
	Випрямлення усіх пальців.					
	<i>Правильне відтворення другої позиції пальцями рук відразу ж після першої демонстрації</i>					
	Дитина отримує допомогу (до трьох разів)					
	Хаотичні рухи пальців рук, що відображають пошук дитиною правильної позиції					
	З'єднання між собою інших пальців					
	Випрямлення пальців (великого, безіменного і мізинця), тоді, коли їх потрібно тримати зігнутими					
	Тримання пальців (вказівного і середнього) зігнутими тоді, коли їх потрібно тримати випрямленими					

	Стискання усіх пальців в кулак					
	<i>Правильне відтворення третьої позиції пальцями рук відразу ж після першої демонстрації</i>					
	Дитина отримує допомогу (до трьох разів)					
	Хаотичні рухи пальців рук, що відображають пошук дитиною правильної позиції					
	З'єднання між собою інших пальців					
	Випрямлення пальців (великого, середнього і безіменного), тоді, коли їх потрібно тримати зігнутими					
	Тримання пальців (вказівного і мізинця) зігнутими тоді, коли їх потрібно тримати випрямленими					
	Стискання усіх пальців в кулак					
2.	Відтворення статичних позицій язиком та руками з опорою на кінестетичне відчуття (на підставі виконання другого тесту)					
	<i>Правильне відтворення позиції «посмішка» губами відразу ж після першої демонстрації</i>					
	Отримання допомоги (до трьох разів)					
	Хаотичні рухи губами, що відображають пошук дитиною правильної позиції					
	Недостатньо тривале втримування губ у позиції «посмішка»					
	Недостатньо сильне розтягування кутиків губ.					
	Позиція не утворена і спроб утворити її немає					
	<i>Правильне відтворення позиції «оскал» губами відразу ж після першої демонстрації</i>					
	Дитина отримує допомогу (до трьох разів)					
	Хаотичні рухи губами, що відображають пошук дитиною правильної позиції					
	Недостатньо тривале втримування губ у позиції «оскал»					
	Недостатньо сильне опускання нижньої губи					
	Позиція не утворена і спроб утворити її немає					
	<i>Правильне відтворення позиції «трубочка» губами відразу ж після першої демонстрації</i>					
	Дитина отримує допомогу (до трьох разів)					
	Хаотичні рухи губами, що відображають пошук дитиною правильної позиції					
	Недостатньо тривале втримування губ у позиції «трубочка»					
	Додаткові рухи при виконанні позиції «трубочка» у вигляді витягування вперед паралельно з губами язика					
	Недостатньо сильне витягування губ вперед					
	Позиція не утворена і спроб утворити її немає					
	<i>Правильне відтворення позиції «лопата» язиком відразу ж після першої демонстрації</i>					
	Дитина отримує допомогу (до трьох разів)					
	Хаотичні рухи язиком, що відображають пошук дитиною правильної позиції					
	Недостатньо тривале втримування язика у позиції «лопата»					
	Недостатньо сильне витягування язика					
	Замість позиції «лопата», язик утворює позицію чашечка					
	Позиція не утворена і спроб утворити її немає					

	<i>Правильне відтворення позиції «чашечка» язиком відразу ж після першої демонстрації</i>					
	Дитина отримує допомогу (до трьох разів)					
	Хаотичні рухи язиком, що відображають пошук дитиною правильної позиції					
	Недостатньо тривале втримування язика у позиції «чашечка»					
	Замість утворення позиції «чашечка» язык утворює позицію «лопата»					
	Піднімається тільки кінчик язика, а бокові краї язика залишаються не піднятими					
	Позиція не утворена і спроб утворити її немає					
	<i>Правильне відтворення позиції «голочка» язиком відразу ж після першої демонстрації</i>					
	Дитина отримує допомогу (до трьох разів)					
	Хаотичні рухи язиком, що відображають пошук дитиною правильної позиції					
	Недостатньо тривале втримування язика у позиції «голочка»					
	Недостатнє витягування язика вперед					
	Замість того, щоб сформувати вузький гострий кінчик язика він залишається широким, або перетворюється у трубочку					
	Позиція не утворена і спроб утворити її немає					
3.	Виконання динамічного переключення з однієї позиції на іншу з опорою на візуальний зразок кистю правої руки					
	<i>Правильне виконання серії рухів три рази підряд, після першої демонстрації зразка, у середньому темпі, з плавним переключенням з однієї позиції на іншу</i>					
	Отримання допомоги (до трьох разів)					
	Паузи між окремими рухами					
	Повільний темп виконання завдання					
	Зміна послідовності виконуваних рухів					
	Застрявання на окремих рухах у вигляді стереотипного повторення окремої позиції					
	Виконання динамічного переключення з однієї позиції на іншу з опорою на візуальний зразок кистю лівої руки					
	<i>Правильне виконання серії рухів три рази підряд, після першої демонстрації зразка, у середньому темпі, з плавним переключенням з однієї позиції на іншу</i>					
	Отримання допомоги (до трьох разів)					
	Паузи між окремими рухами					
	Повільний темп виконання завдання					
	Зміна послідовності виконуваних рухів					
	Застрявання на окремих рухах у вигляді стереотипного повторення окремої позиції					
4.	Виконання динамічного переключення з однієї позиції на іншу з опорою на візуальний зразок губами та язиком					
	<i>Правильне виконання серії рухів (посмішка – трубочка) три рази підряд, після першої демонстрації зразка, у середньому темпі, з плавним переключенням з однієї позиції на іншу</i>					
	Отримання допомоги (до трьох разів)					
	Паузи між окремими рухами					
	Дуже повільний, або дуже швидкий темп виконання завдання					

Відсутність переключення з однієї позиції на іншу					
<i>Правильне виконання серії рухів (гострим кінчиком язика доторкнутися до правого кутика губи, а потім до лівого кутика губи) три рази підряд, після першої демонстрації зразка, у середньому темпі, з плавним переключенням з однієї позиції на іншу</i>					
Отримання допомоги (до трьох разів)					
Паузи між окремими рухами					
Дуже повільний, або дуже швидкий темп виконання завдання					
Відсутність переключення з однієї позиції на іншу					
<i>Правильне виконання серії рухів (широкий язик опустити на нижню губу, а потім підняти і покласти на верхню губу) три рази підряд, після першої демонстрації зразка, у середньому темпі, з плавним переключенням з однієї позиції на іншу</i>					
Отримання допомоги (до трьох разів)					
Паузи між окремими рухами					
Дуже повільний, або дуже швидкий темп виконання завдання					
Відсутність переключення з однієї позиції на іншу					

КАРТКА СТАНУ РОЗВИТКУ У ДИТИНИ ФОНЕМАТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Число, місяць і рік народження _____

Заклад освіти (дошкільний навчальний заклад), клас (група) у якому навчається дитина _____

№	Параметри обстеження фонематичних процесів	Дата обстеження				
1.	Слухо-моторні координації					
	<i>Дитина правильно виконує першу серію ударів</i>					
	Дитина відтворює більшу кількість ударів ніж було запропоновано					
	Дитина відтворює меншу кількість ударів ніж було запропоновано					
	Дитина відтворює удари неритмічно					
	<i>Дитина правильно виконує другу серію ударів</i>					
	Дитина відтворює більшу кількість ударів ніж було запропоновано					
	Дитина відтворює меншу кількість ударів ніж було запропоновано					
	Дитина відтворює удари неритмічно					
	<i>Дитина правильно виконує третю серію ударів</i>					
	Дитина відтворює більшу кількість ударів у кожній пачці ніж було запропоновано					
	Дитина відтворює меншу кількість ударів у кожній пачці ніж було запропоновано					
	Дитина між ударами не витримує пауз					
	Дитина відтворює невідповідну загальну кількість ударів (забагато, або замало)					

	<i>Дитина правильно виконує четверту серію ударів</i>					
	Дитина відтворює більшу кількість ударів у кожній пачці ніж було запропоновано					
	Дитина відтворює меншу кількість ударів у кожній пачці ніж було запропоновано					
	Дитина між ударами не витримує пауз					
	Дитина відтворює невідповідну загальну кількість ударів (забагато, або замало)					
	<i>Дитина правильно виконує п'яту серію ударів</i>					
	Дитина відтворює невідповідну загальну кількість ударів (забагато, або замало)					
	Дитина не виділяє акцентовані ритми					
2.	Фонематичне сприймання					
	<i>Точне відтворення складів, які різняться глухістю - дзвінкістю</i>					
	Оглушення дзвінких звуків					
	Одзвінчення глухих звуків					
	<i>Точне відтворення складів, які різняться твердістю - м'якістю</i>					
	Пом'якшена вимови твердих звуків					
	Тверда вимова м'яких звуків					
	<i>Точне відтворення складів, що різняться носовими і ротовими звуками</i>					
	Заміна ротових звуків носовими					
	Заміна носових звуків ротовими					
	<i>Точне відтворення складів, що різняться звуками різними за способом творення</i>					
	Заміна щілинних на зімкнено-щілинні (чи навпаки)					
	Заміна зімкненого щілинним (чи навпаки)					
	Заміна вібранта Р на боковий Л (чи навпаки)					
	<i>Точне відтворення складів, що різняться звуками різними за місцем утворення</i>					
	Заміна верхньоязикових звуків нижньоязиковими (чи навпаки)					
	Заміна передньоязикових задньоязиковими (чи навпаки)					
	Губно-губних передньоязиковими чи задньоязиковими (чи навпаки)					
3.	Контроль за мовленням					
	<i>Правильне розуміння фраз і точне їх відтворення зі зміною окремих слів відповідною до смислу сказаного</i>					
4.	Фонематичний аналіз					

	<i>Правильне виділення першого голосного звуку у слові</i>					
	Виділення замість голосного звуку, першого складу у слові, або комплексу звуків якими починається слово					
	Замість того, щоб назвати звук дитина називає ціле слово					
	Називання будь яких звуків з тих, які є в слові тільки не того, яким починається слово					
	Називання будь яких звуків навіть тих яких в слові немає, вгадування потрібного звуку					
	<i>Правильне виділення першого приголосного звуку у слові при збігові приголосних</i>					
	Виділення замість приголосного звуку, першого складу у слові, або комплексу звуків якими починається слово					
	Замість того, щоб назвати звук дитина називає ціле слово					
	Називання будь яких звуків з тих, які є в слові тільки не того, яким починається слово					
	Називання будь яких звуків навіть тих яких в слові немає, вгадування потрібного звуку					
	<i>Правильне виділення першого приголосного звуку у прямому відкритому складі при збігові приголосних</i>					
	Виділення замість приголосного звуку, першого складу у слові, або комплексу звуків якими починається слово					
	Замість того, щоб назвати звук дитина називає ціле слово					
	Називання будь яких звуків з тих, які є в слові тільки не того, яким починається слово					
	Називання будь яких звуків навіть тих яких в слові немає, вгадування потрібного звуку					
	<i>Правильне виділення останнього приголосного звуку у слові</i>					
	Виділення замість приголосного звуку, комплексу звуків					
	Замість того, щоб назвати звук дитина називає ціле слово					
	Називання будь яких звуків з тих, які є в слові тільки не того, яким закінчується слово					
	Називання будь яких звуків навіть тих яких в слові немає, вгадування потрібного звуку					
	<i>Правильне виділення приголосного звуку усередині слові</i>					
	Виділення замість приголосного звуку комплексу звуків					
	Замість того, щоб назвати звук дитина називає ціле слово					
	Називання будь яких звуків з тих, які є в слові тільки не того, який в середині слова					
	Називання будь яких звуків навіть тих яких в слові немає, вгадування потрібного звуку					
	<i>Правильне послідовне виділення кожного звуку у слові</i>					
	Пропуски голосних звуків в процесі проведення звукового аналізу слова					
	Пропуски приголосних звуків в процесі проведення аналізу слова					
	Перестановка звуків при проведенні аналізу слова					
5.	Слухова пам'ять.					
	Дитина аналізує слова втримуючи їх у пам'яті після першого його називання					

СХЕМА НАПИСАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ДИТИНУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

1. Загальні відомості

- ініціали, дата народження; особливості розвитку дитини в сім'ї; (для школяра – чи відвідував заклад дошкільної освіти; для дошкільника – з якого часу перебуває в закладі дошкільної освіти).

2. Особливості пізнавальної сфери:

- уваги, пам'яті, сприймання, мислення; особливості мовлення (з вказівкою мовленнєвого діагнозу).

3. Особливості поведінкової сфери:

- знання і дотримання правил і норм поведінки; рівень загальної культури поведінки; відхилення у поведінці, їхні вірогідні причини тощо.

4. Особливості емоційно-вольової сфери:

- переважання емоційного стану; фактори, які впливають на емоційну сферу; стан довільності.

5. Характеристика особистісної сфери:

- моральні якості; самооцінка; взаємини з однолітками та дорослими; інтереси; переважаючі мотиви тощо.

6. Характеристика діяльнісної сфери:

- доступність різних видів діяльності (відповідно до віку), схильності, вподобання; якість виконання; виконання громадських обов'язків, тощо.

7. Рівень знань, умінь, навичок:

- загальна обізнаність; освітні знання (відповідно до Програм навчання); наявність соціально-значимих умінь та навичок.

8. Ставлення до навчальних видів діяльності, доручень; старанність.

Особливості складання логопедичної характеристики та формування логопедичного висновку

Характеристика може складатися як на вимогу батьків або педагогічного колективу, так і під час підготовки до планового чи позапланового засідання психолого-медико-педагогічного консилиуму освітнього закладу, як один з етапів підготовки документації на засідання інклюзивно-ресурсного центру для обґрунтування потреби у наданні корекційної допомоги дитині в умовах інклюзивного навчання в загальноосвітніх закладах дошкільної освіти або закладах загальної

середньої освіти, для зарахування дитини до спеціалізованих закладів освіти, в яких навчаються діти з мовленнєвими порушеннями.

Оцінка мовленнєвого розвитку проводиться за такими діагностичними критеріями:

1. Спадкові, нервово-психічні, соматичні, хронічні захворювання у батьків: (обов'язково вказується, чи інформація отримана виключно зі слів батьків, чи після вивчення медичних висновків), або таких даних взагалі не існує. Наприклад: спадковість обтяжена нервово-психічними захворюваннями (конкретизувати якими) – неврози, психози, логоневроз тощо; спадковість, обтяжена хронічними захворюваннями (конкретизувати) – серцево-судинні, ендокринні, обмінні та інші захворювання; спадковість, обтяжена соматичними захворюваннями (конкретизувати) – наявність алкоголізму чи наркотичної залежності в батьків; характерологічні особливості матері і батька.

2. Мовленнєве середовище: сприятливе, прискорений темп мовлення у батьків або рідних; затримка мовленнєвого розвитку у батьків; заїкання у батьків, сестер, братів, контакт з рідними чи іншими особами, які заїкаються або особами з іншими мовленнєвими порушеннями; порушення звуковимови у батьків або рідних, наявність двомовності у сім'ї з вказівкою, яка мова переважає під час спілкування.

3. Характер протікання вагітності: від якої за рахунком вагітності дитина, результат попередньої (-іх) вагітності (-ей), токсикоз (1-ої, 2-ої половини вагітності); хронічні захворювання матері (захворювання нирок, печінки, серцево-судинні, ендокринні тощо); простудні та інфекційні захворювання (1-ої, 2-ої половини вагітності), психічні та фізичні травми матері (у 1-й, 2-й половині вагітності): падіння, удари, струси, психози та ін.; застосування медикаментозних засобів (антибіотики, гормональні препарати та їх синтетичні аналоги, жарознижуючі, седативні засоби, протисудомні, антипаразитарні); вплив хімічних речовин, що широко застосовуються в промисловості та побуті (бензин, формальдегід, феноли, кислоти, отрутохімікати тощо); підвищений фон радіаційного випромінювання; вживання алкоголю, нікотину, наркотиків тощо.

4. Характер протікання пологів: нормальні, швидкі, стрімкі, затяжні (зневоднені), дострокові, термінові; недоношеність плоду, слабкість родової діяльності матері, застосування засобів допомоги при пологах (механічна, хімічна, електростимуляція, накладення щипців, кесарів розтин); травми під час пологів (переломи, крововиливи, черепно-мозкові травми, родові пухлини); наявність асфіксії (біла, синя), резус-фактор (негативний, сумісність, несумісність резус-фактора матері та дитини); вага і зріст дитини при народженні.

5. Коли закричала дитина: відразу, не відразу, характер крику – слабкий, монотонний, не модульований, гучний, модульований.

6. Ранній постнатальний період: характер грудного вигодовування (коли принесли годувати, відмова від грудей, активне смоктання, труднощі утримання соска, засипання під час годування, швидко наступала стомлюваність, часті зригування молока чи сумішей, до якого часу здійснювалося грудне вигодовування, подальше вигодовування (змішане, штучне); характер “життєвого» ритму” дитини (особливості сну, неспання); без особливостей, надмірне рухове занепокоєння, відзначаємо тривалість і глибину сну, порушення засинання і пробудження, постійний і безпричинний плач, стійке порушення сну.

Для вивчення анамнестичних даних проводимо анкетування батьків.

7. Ранній психомоторний розвиток: з якого часу дитина утримує голівку, сидить, стоїть, ходить, час появи перших зубів і їх кількість до року.

8 Нервово-психічний, соматичний стан, стан слуху і зору дитини (відповідно до даних медичної карти відзначити відхилення від типового розвитку).

9 Характер раннього мовленнєвого розвитку дитини: час появи гуління (в типовому розвитку – з 3 міс); час появи белькотіння (в типовому розвитку – з 6 міс); характер лепету (активний, різноманіття звукових комплексів, бідність звукових комплексів, назалізованість голосних); перші слова (в типовому розвитку – близько року); перші фрази (в типовому розвитку – від 1,5 до 2 років); характер перших слів і фраз (наявність порушень складової структури, аграматизми, неправильна звуковимова).

Важливим є дослідження не мовленнєвих психічних функцій. Тут доцільно вказати такі загальні дані, отримані в процесі обстеження:

10. Контактність дитини: легко вступає в контакт, ініціативна або пасивна у спілкуванні, спілкування нестійке, вибіркоче спілкування, вибіркочий негативізм.

11. Характер ігрової діяльності: для дітей від 2 до 4 років – маніпулятивна, предметна, процесуальна, з елементом задуму, сюжетна, рольова.

Нормативні показники: маніпуляція з предметами – до 2 років; процесуальні ігрові дії – з 2-х років (одягає і роздягає ляльку, возить машину); процесуальна гра з елементами задуму – від 2-3 років (катає ляльку; навантажує машину кубиками); сюжетна гра – до 3 років.

Аналіз рівня розвитку гри: використання іграшок (адекватне, неадекватне, неспецифічні маніпуляції з іграшками; предмети-замінники, улюблені іграшки, не використовує); задум ігор (з допомогою дорослого, самостійно, з мовленнєвим супроводом); характер задуму (різноманітний, одноманітний); характер ігрових дій з іграшками (різноманітні, одноманітні, мовленнєвий супровід діяльності); взаємодія в грі (вступає, не вступає; характер мовних реакцій в ході взаємодії); тривалість взаємодії (короткочасна, тривала).

12. Індивідуальні особливості дитини. Особливості емоційно-вольової сфери (фон настрою – типовий, знижений, стійкий афективний, ейфорійний, депресивний, що контрастує, безпричинний сміх, крик, плач. Емоційна лабільність, зниження вольової активності, підвищена емоційна збудливість, дратівливість, млявість, загальмованість; домінуючий настрій на заняттях (у побуті): життєрадісний, пригнічений, без особливостей; настрій стійкий (різкі коливання настрою протягом дня)); особистісно-характерологічні особливості (без помітних відхилень, спокійний, неспокійний, легко вступає в контакт з усіма; конфліктний, проявляє негативізм, невмотивовану упертість, дратівливість, схильність до афектів; агресивність, сором'язливість, вразливість, замкнутість, прагнення до самотності); деякі типологічні особливості (активний, рухливий (інертний), повільний, спокійний, урівноважений, збудливий, неврівноважений; швидкість реакції на словесні подразники (завдання, інструкції, прохання тощо): швидка, уповільнена, потрібно неодноразове підкріплення).

13. Особливості розвитку уваги: обсяг, стійкість, розподіл, розумова працездатність, переключення.

Підвищене відволікання (порушення концентрації уваги); генералізація уваги (залежність уваги від зовнішніх подразників); застрягання уваги (порушення переключення), слабка здатність переходити з одного об'єкта на інший, обмежений обсяг уваги (нездатність сприймати в даний момент потрібний обсяг інформації). Відзначаємо, що увага стійка (нестійка); погляд фіксує (не фіксує); переключення з одного об'єкта на інший легко (уповільнено, швидко, з труднощами, наявне застрягання); з явищами генералізації; загальний рівень розвитку довільної уваги (відповідає віку; низький, не сформований), слабка концентрація уваги, загальний рівень довільної уваги (відповідає віку, низький, довільність уваги не сформована).

14. Особливості протікання мислиннєвих процесів: пізнавальної активності – високий, знижений, низький, потребує розвитку; сформованість розумових операцій (аналіз, синтез, узагальнення, класифікація, порівняння, причинно-наслідкові зв'язки, абстрагування)

– сформовані, недостатньо сформовані, труднощі у формуванні, вимагають корекції); переважання форми мислинневої діяльності – наочно-дійове мислення, наочно-образне, логічне, словесно-логічне.

15. Особливості пам'яті: запам'ятовування довільне, мимовільне, швидке запам'ятовування, повільне, з прикладанням зусиль, зниження обсягу пам'яті; тривалість запам'ятовування – швидке забування, труднощі в запам'ятовуванні (нових слів, словосполучень, синтаксичних конструкцій, текстового матеріалу); нетривале збереження; неточне відтворення (точне).

16. Працездатність на заняттях: швидко чи повільно включається в роботу, переключення з одного виду роботи на інший (легко чи важко); зосереджується чи часто відволікається, темп роботи (завдання виконує швидко, в середньому темпі, повільно); причини уповільненого темпу роботи (обмірковування, ретельність виконання, зниження психічної активності, млявість, загальмованість, відволікається та ін.); продуктивність роботи (висока продуктивність чи швидка стомлюваність), в чому проявляється стомлюваність (уповільнення темпу, погіршення якості, повне припинення роботи); суб'єктивні та об'єктивні ознаки стомлюваності (скарги на втоми, погане самопочуття, млявість, сонливість, відволікання на інші подразники та інше); коли відзначається спад працездатності (середина заняття, кінець заняття).

Стосовно стану розвитку моторики вказуються такі загальні дані, отримані в процесі обстеження.

17. Стан довільної мимічної моторики: відзначаються особливості природної миміки: миміка жива, виразна, що відображає емоційний стан дитини, миміка невиразна, обличчя гіпомімічне, “маскоподібне”, відмічається неврологічна симптоматика в лицьовій мускулатурі.

Досліджуємо: здатність до утримання мимічної пози, здатність до перемикавання (з одного руху на інший), рівномірність роботи м'язів, обсяг рухів, тонус м'язів (під час руху і при утриманні пози); темп руху, точність руху, диференціація руху, рухові заміни; синкінезії. Відзначаємо стан тонусу лицьової мускулатури (спастичність, гіпотонія, дистонія, типовий розвиток; гіпомімія (недостатність мимічної моторики), згладженість носогубних складок; оральні синкінезії, асиметрія обличчя, гіперкінези обличчя; збереження функції.

18. Стани артикуляційної моторики: відзначаються особливості артикуляції: артикуляція чітка, рухи активні, точні, диференційовані, відтворюються в повному обсязі; артикуляція “змазана”, нечітка, страждає диференціація і точність рухів, які відтворюються не в повному обсязі, відзначається зниження амплітуди рухів артикуляційних органів, а також слабовираження неврологічна

симптоматика; артикуляція грубо порушена, обсяг і амплітуда рухів артикуляційних органів значно обмежена, відзначається досить виражена неврологічна симптоматика в артикуляційних органах. Відзначаємо здатність до утримання артикуляційної пози; здатність до переключення (з одного руху на інший), рівномірність роботи м'язів, обсяг рухів, тонус м'язів (під час рухів і при утриманні пози); темп руху, точність руху, диференціацію рухів, рухові заміни; синкінезії. Відзначаємо збереженість функції; стан тонусу м'язів органів артикуляції (типовий розвиток, дистонія, гіпотонія, спастичність); рухливість артикуляційних органів типовий розвиток, недостатня, значно обмежена); наявність проявів неврологічних синдромів в артикуляційній моториці (відсутній, спастичний парез, тонічні порушення у діяльності мовленнєвих органів, тип ригідності, гіперкінези, атаксія, апраксія); стан глоткового і піднебінного рефлексів (типовий розвиток, підвищений, знижений), наявність чи відсутність патологічних рефлексів орального автоматизму (гіперсалівація, слиновиділення в нормі, посилюється при певних умовах; постійна):

- рухливість нижньої щелепи (строго обмежена; недостатня – обсяг артикуляційних рухів неповний, амплітуда рухів знижена; нормальна), відзначається наявність зміщення нижньої щелепи в стані спокою, при закритому роті і зімкнутих щелепах, при широко відкритому роті під час руху);

- рух і тонус м'язів язика (спастичність, гіпотонія, дистонія, типовий розвиток), рухливості (строго обмежена; недостатня – обсяг артикуляційних рухів неповний, амплітуда рухів знижена; нормальна), відзначається наявність гіперкінезів, тремору, дивіації (відхилення в бік) язика;

- тонус м'якого піднебіння (спастичність, гіпотонія, дистонія, типовий розвиток) і рухливості (строго обмежена, недостатня, типовий розвиток), відзначається наявність відхилення всього м'якого піднебіння або його язичка в бік, відсутність або недостатнє змикання м'якого піднебіння із задньою стінкою глотки.

19. Стан розвитку загальної довільної моторики: обсяг рухів (повний, неповний); точність виконання (неточні, точні); самостійність виконання рухів (повна, неповна, зі сторонньою допомогою); координація рухів (типовий розвиток, не координованість, відсутня); темп виконання рухів (типовий розвиток, швидкий, повільний); активність (типовий розвиток, загальмованість, рухове збудження, підвищена рухова активність, розторможеність); якість рухів (моторна напруженість, скутість); переключення (низьке, застрягання, переключення з наявністю зайвих рухами (супутніх). Відзначаємо

особливості загальної довільної моторики: нав'язливі рухи (персеверації – стереотипне повторення дій); моторна незграбність; погане орієнтування, наявність зайвих рухів; застрягання; зісковзування.

Статична координація – позу утримує добре (ледь утримує, балансує, розгойдується, шукає опору); пробу на статичну координацію виконує з 2-го разу (3 спроби). Динамічна координація – пробу виконує з першої спроби або без неї; переключення рухів низьке, відзначаються синкінезії (рухи рукою супроводжуються рухами м'язів обличчя); рухова пам'ять задовільна; відзначені ознаки ліворукості, орієнтування в просторі слабке (достатнє).

20. Стан дрібної моторики: визначається кінетична і кінестетична основа рухів (збереження функцій; недостатність розвитку дрібної моторики; моторна обмеженість).

Досліджується: обсяг, координацію, точність, темп, синхронність рухів правої та лівої руки, переключення від одного руху до іншого, активність.

Висновки: обсяг рухів (повний, неповний), координація (типовий розвиток, не координованість), наявність синкінезій в скелетній, мимічній, артикуляційній мускулатурі, темп (повільний, швидкий, типовий розвиток), переключення від одного руху на інший (низьке, недостатнє, типове), активність (типовий розвиток, рухове збудження, загальмованість), персеверації (повторення) при виснаженні: виражені персеверації (застрягання на окремих позах); дизавтоматизація рухів при виснаженні.

21. Ведуча рука: віддає перевагу правій чи лівій руці під час графічної (зображувальної) діяльності і на побутовому рівні, дитина – амбідекстр (однаково добре володіє і правою, і лівою рукою в побутових і графічних діях). Можливі варіанти: яскраво виражений побутовий лівша, але графічний амбідекстр; яскраво виражений побутовий правша, але графічний амбідекстр і т.п.

22. Під час характеристики анатомічної будови органів артикуляції відзначається наявність порушень у будові:

- прикусу: оклюзія, тобто особливості співвідношення і змикання верхньої та нижньої щелеп; прямий, глибокий, передньовідкритий, бічний відкритий односторонній або двосторонній, перехресний, прогенія, прогнатія;

- щелеп: особливості розміру і форми, наявність звуження і розширення верхньої та нижньої щелепи, наявність або відсутність зміщення нижньої щелепи у стані спокою або під час виконання рухів, напрямок зміщення: вперед, назад, убік – лівостороннє або правостороннє зміщення;

– зубів: особливості будови, форми, розміру та місця розташування зубів в зубних рядах, при цьому відзначається їх нахил і поворот навколо своєї осі: наприклад, подвійний ряд зубів; рідкі, дуже дрібні зуби – макрогнатія; неправильна форма і розташування зубів, зуби поза зубною дугою; відсутність зубів у відповідності з віковою нормою – адентія, діастеми, трєми тощо;

– язика: нормальна будова і розміри язика, складчастий, роздвоєний кінчик, макроглосія, мікроглосія;

– під'язикова вуздечка: нормальна довжина і будова вуздечки, коротка, укорочена, товста, потовщена під'язикова зв'язка, наявність післяопераційного вузла;

– твердого піднебіння: типове, куполоподібне, високе, "готичне"; низьке, плоске, наявність розщелин та їх характер: наскрізна, одностороння, двостороння, повна, неповна, субмукозна;

– м'яке піднебіння: нормальне або вкорочене; відсутність, вкорочення, роздвоєння маленького язичка, рубцеві зміни м'якого піднебіння та бокових стінок глотки, наявність післяопераційних щілин; зрощення м'якого піднебіння з дужками, мигдалинами або із задньою стінкою глотки;

– носоглотки, ротової порожнини і глотки: носові поліпи, аденоїди, пухлини носової порожнини, викривлення носової перегородки, гіпертрофія носових раковин, збільшення парної піднебінної мигдалини, непарної язикової мигдалини, непарної глоткової мигдалини тощо;

– губ: нормальна будова, тонкі, потовщені, укорочення верхньої губи, розщелина верхньої губи: часткова чи повна, одностороння чи двостороння, наявність післяопераційних рубців; коротка або вкорочена вуздечка верхньої чи нижньої губи, наявність післяопераційного вузла після проведення пластики вуздечки губи.

23. Характеризуючи стан звуковимови вказуємо характер порушення:

– фонетичного боку мовлення: фонетичний бік мовлення сформований достатньо / ізолювано вимовляє всі звуки правильно, але при збільшенні мовленнєвого навантаження спостерігається загальна змазаність вимови фонем / фонетичні (антропофонічні) відхилення звуковимови – спотворення: усередненість голосних, порушення вимови свистячих, шиплячих, сонорних, губно-губних та губно-зубних звуків, порушення вимови середньоязикових і задньоязикових звуків, сплутування та взаємозаміни глухих-дзвінких звуків, пом'якшення приголосних звуків;

– ступінь розбірливості мовлення: розбірливість не порушена, дещо знижена, мовлення не чітке, невиразне, змазане, малозрозуміле для оточуючих.

24.Описуючи стан дихальної функції, сформованість процесів жування і ковтання значну увагу приділяємо таким критеріям як:

– вказуючи характер дихальної функції, зазначаємо тип фізіологічного дихання (носовий, ротовий, змішаний), характер незмикання губ – відвисання нижньої щелепи, “аденоїдний” тип обличчя – широка спинка носа, згладженість носогубних складок, мляві крила носа, апатичний погляд, злегка опущене, вимушене положення голови. При визначенні причин орієнтуємось на медичний висновок лікаря-отоларинголога про наявність носових поліпів, аденоїдних вегетацій, пухлин носової порожнини, викривлення носової перегородки, гіпертрофії носових раковин, збільшення парної піднебінної мигдалини, непарної язикової та глоткової мигдалин, деформацію верхньої щелепи або “готичне” піднебіння;

– вид фізіологічного дихання: ключичне, діафрагмальне, черевне, змішане;

– порушення дихання: дихання вільне (N), утруднене, поверхнєве, нерівномірне, неритмічне;

– диференціація ротового і носового видиху: збережена (N); порушена; ротової видих укорочений, вдих неглибокий;

– мовленнєве дихання: обсяг мовленнєвого видиху (нормальний, недостатній); тривалість і інтенсивність (нормальна; недостатня); ритмічність (збережена; порушена); синхронність (збережена; порушена); плавність (збережена; порушена).

Говорячи про характер процесів жування, зазначається:

– відкушування: не порушено – при нормальному змиканні зубів у фронтальному відділі дитина відкушує різцями і відриває шматок іклами, задіяний фронтальний відділ; порушено – за відсутності нормального змикання зубів фронтальний відділ не відкушує, а як би відривати шматок їжі, або виробляється звичка відкушувати бічними зубами з найбільш зручної для дитини сторони;

– вказуючи характер процесів ковтання, зазначається: при нормальному ковтанні губи і зуби зімкнуті, м’язи обличчя не напружені, час нормального ковтання рідкої їжі – 0,2 сек., твердої – 0,5 сек.; при утрудненні ковтання виникає компенсаторне напруження мимічних м’язів в області кутів рота, підборіддя, можуть тремтіти і змикатися повіки, витягуватися шия і нахилляється голова; помітне напруження мимічних м’язів – точкові оглиблення у кутиках рота, підборіддя, втягування у ротову порожнину губ, щік; при грубому порушенні

ковтання (часто спостерігається при неврологічній симптоматиці) виникає кашляння і заклинання при ковтанні).

25. Характеризуючи голос відзначаємо такі голосові характеристики:

- голос: сильний, дзвінкий, нормальний; надмірно голосний, надмірно тихий, з носовим відтінком, гугнявий, глухий, монотонний;
- здатність модулювати голос: по висоті – високий чи низький, за силою – глухий, здавлений, хриплий, різкий; фальцет на тлі грудного регістру; назалізований; напружений, тремтячий;
- тип голосової атаки: тверда, м'яка.

26. Описуючи просодичну організації звукового потоку (просодіку) зазначаємо такі її характеристики:

- мелодико-інтонаційний бік: не порушений; слабка вираженість голосових модуляцій (голос монотонний, маломодульований); відсутність голосових модуляцій (голос не модульований), порушення інтонаційного оформлення мовлення;
- темп мовлення: стандартний (N), прискорений (тахіталія); уповільнений (брадіталія); запинки, затинання, заїкання;
- ритм мовлення: стандартний (N), розтягнутий, скандоване мовлення, залежить від прояву гіперкінезів;
- паузації (правильність розстановки пауз в мовному потоці): правильна, порушена (поділ слів паузою на склади, поділ складів на звуки, зайво часта паузація, зайво рідкісна);
- виразність: тембр (емоційне забарвлення висловлювання); інтонування (здатність вживати основні види інтонації: розповідну, окличну, запитальну); вживання наголосу (словесного, логічного).

27. Характеризуючи рівень сформованості фонематических процесів обов'язково зазначаємо:

- стан розвитку фонематичного сприймання: здатність розрізняти і впізнавати на слух фонemi – збережена чи порушена; у власному мовленні дітей змішуються чи ні;
- фонематичний аналіз: (сформований, недостатньо; не сформований): визначення місця наголошеного голосного в слові (на початку, в середині, в кінці), виділення наголошеного голосного на початку слова, визначення місця заданого приголосного звуку в слові (на початку, в середині між голосними або при збігові приголосних, в кінці); визначення приголосного звуку в слові (на початку: перед голосними або при збігові приголосних; в середині: між голосними або при збігові приголосних; в кінці: після голосних або при збігові приголосних); визначення приголосного звуку по відношенню до інших звуків;

– фонематичний синтез: сформований, недостатньо; не сформований; складання слів з послідовно запропонованих звуків;

– фонематичні уявлення: сформовані; недостатньо, не сформовані; знаходження картинки або предмета, в назві яких є заданий звук, підбір слів із заданим звуком; складання речень, всі слова у якому починаються на заданий звук; визначення звуку, що переважає в словах запропонованої фрази (речення, тексту).

28. Визначаємо ступінь і рівень порушення складової структури слова:

– відтворення складової структури слова, його звуконаповненість: парафазії (заміни звуків, складів), елізії (пропуски звуків, складів), ітерації (повторення звуків, складів), контамінації (частина одного слова з'єднуються з частиною іншого), персеверації (відстрочене повторення), перестановки звуків, складів;

– збереженість ритмічного малюнку слова: відтворює правильно чи з помилками.

29. Характеризуючи словниковий запас відзначаємо його обсяг; співвідношення пасивного і активного словника, наявність у словнику різних частин мови (дієслів, прислівників, займенників, прикметників тощо); точність вживання слів, характер труднощів. Визначаємо обсяг словника (обмеженість, бідність, відповідність словника віковому типовому розвитку); різкі розбіжності обсягу пасивного і активного словника, неточність вживання слів, численні вербальні парафразії (змішування слів за родовими чи видовими ознаками, заміна узагальнюючих понять словами конкретного значення), несформованість семантичних полів; труднощі актуалізації слів (особливо предикатів – дієслів, прикметників); труднощі класифікації слів на основі семантичних ознак (семантично далеких і близьких).

30. Даючи характеристику стану сформованості граматичної будови мовлення зазначаємо:

– стан сформованості функції словозміни: зміна іменників за числами, родами та відмінками; вживання прийменників (простих і складних) на матеріалі картинок або демонстрації дій, узгодження прикметників з іменниками та іменників з числівниками;

– стан сформованості функції словотворення: утворення назв дитинчат тварин; іменників зі зменшувально-пестливими суфіксами, відносних та присвійних прикметників; утворення префіксальних дієслів. Відзначаємо морфологічні та синтаксичні аграматизми; чи володіння синтаксичними конструкціями відповідає віковому типовому розвитку; обмежено розуміння і передача в самостійному мовленні смислового зв'язку слів; порушення в оволодінні морфологічними і

синтаксичними одиницями (пропуск членів речення, порушення порядку слів у реченні, порушення граматичних зв'язків між словами; труднощі в словотворенні; труднощі в словозміні); своєрідне вживання граматичних категорій (заміни закінчень; їх нерегулярне використання, неправильне відтворення фонетичного складу граматичних морфем).

31. Оцінюючи стан розвитку імпресивного мовлення відзначаємо розуміння дитиною мовлення на рівні діалогу. Оцінюється: вмiє слухати і розуміти звернене мовлення (неуважна, легко входить в контакт, контакт утруднений, бере участь у спілкуванні з ініціативи інших, користується невербальними засобами спілкування (конкретизувати), вербальними засобами; відзначаємо активність у спілкуванні.

32. Оцінюючи стан розвитку експресивного мовлення відзначаємо стан розвитку діалогічного мовлення, тобто комунікативну функцію мовлення і способів реалізації цих засобів у процесі діалогу:

– аналізуємо та оцінюємо мовленнєву поведінку дітей: вміння брати участь у розмові, відповідати на запитання коротко або поширено, точно дотримуючись змісту запитання, вміння вільно користуватися мовою, вислухати, вчасно вступати в розмову, вміння самотійно задавати питання; оцінюємо різноманітність і точність словника; характеризуємо синтаксичну сторону мовлення, зв'язність і логічність висловлювання, аргументованість відповідей, граматичне і фонетичне оформлення фраз, способи реалізації мовленнєвих засобів.

Аналізуючи стан сформованості монологічного мовлення відзначаємо:

– вміння складати речення з окремих ситуативних картинок: відзначаємо здатність до самотійного вживання смислових предикативних відносин, вміння передати їх у вигляді відповідної по структури фрази, при відсутності фразової відповіді задаються навідні питання, що безпосередньо вказують на зображену дію ("Що робить хлопчик?"): особливості складання фраз (смислова відповідність, граматична правильність, наявність пауз, характер аграматизмів);

– вміння складати розповіді за картинкою або серією сюжетних картинок: відзначається повнота розповіді; точність відображення в оповіданні основних властивостей предмета, наявність логіко-смислової організації повідомлення, послідовність в описі ознак і деталей предмета, використання мовних засобів;

– вміння переказувати текст (знайомої казки або короткого оповідання): повнота передачі змісту тексту, наявність смислових пропусків, повторів; дотримання логічної послідовності викладу, наявність смислового та синтаксичного зв'язку між реченнями,

частинами розповіді, зв'язність розповіді; відповідність граматичного оформлення висловлювання мовним нормам;

– вміння складати розповідь-опис: високий рівень (в оповіданні відображено всі основні ознаки предмета, дано вказівку на його функції або призначення; дотримується певна логічна послідовність в описі ознак предмета (наприклад, від опису основних властивостей до другорядних тощо); дотримуються смислові та синтаксичні зв'язки між фрагментами оповідання (мікротеми), використовуються різні засоби словесної характеристики предмета (визначення, порівняння тощо) задовільний рівень (розповідь-опис досить інформативна, відрізняється логічною завершеністю, в якій відображена велика частина основних властивостей і якостей предмета, відзначаються поодинокі випадки порушення логічної послідовності в описі ознак (перестановка або змішування рядів послідовностей), смислова незавершеність однієї-двох мікротем, окремі недоліки в лексико-граматичному оформленні висловлювань; недостатній рівень (розповідь складена за допомогою навідних питань, недостатньо інформативна – не відображені деякі (2-3) суттєві ознаки предмета, наявна незавершеність ряду мікротем, повернення до раніше сказаного, відображення ознак предмета в більшій частині оповідання носить невпорядкований характер, виявляються помітні лексичні труднощі, недоліки в граматичному оформленні речень; низький рівень (розповідь складений за допомогою повторних навідних запитань, вказувань на деталі предмета, опис предмета не відображає багатьох його істотних властивостей і ознак, не має логічної послідовності у розповіді-повідомлення: простий перелік окремих ознак і деталей предмета має хаотичний характер, відзначаються виражені лексико-граматичні порушення; дитина не в змозі скласти розповідь-опис самостійно).

Формуючи логопедичний висновок доцільно вказувати характер мовленнєвого порушення на основі психолого-педагогічної та клініко-педагогічної класифікацій, оскільки психолого-педагогічна (симптоматична) класифікація враховує, які компоненти мовлення порушені і в якій мірі. У даній класифікації присутні наступні мовленнєві порушення:

– фонетичне недорозвинення (порушення) мовлення (ФНМ) або порушення вимови окремих звуків (ПВОЗ). Порушений фонетичний бік мовлення (звуковимова, звуко-складова структура слова, просодика) в комплексі або будь-які окремі компоненти фонетичного боку (наприклад, тільки звуковимова або звуковимова і звуко-складова структура слова);

– фонетико-фонематичне недорозвинення (порушення) мовлення (ФФНМ). Порушенням звуковимови і недорозвиток фонематичних процесів: фонематичного сприйняття (слухової диференціації звуків), фонематичного аналізу і синтезу, фонематичних уявлень;

– лексико-граматичне недорозвинення мовлення (ЛГНМ). У дітей сформована звуковимова, збережені фонематичні процеси (найчастіше в результаті логопедичного впливу), проте відзначаються обмежений словниковий запас, порушення граматичної будови мовлення;

– загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ I, II, III і IV рівня), а також нерізко виражене загальне недорозвинення мовлення (НВЗНМ). У дітей порушені всі компоненти мовленнєвої системи: фонетико-фонематичний бік мовлення, лексика і граматичний лад.

Клініко-педагогічна класифікація розкриває механізми, форми і види мовленнєвих розладів. При цьому враховуються такі їх форми як: дислалія, дизартрія, ринолалія, розлади голосу, моторна та сенсорна алалія, дитяча афазія, затримка розвитку мовлення (ЗРМ), заїкання, тахілалія і брадилалія.

Отже, використавши обидві класифікації можемо сформулювати логопедичний висновок, охарактеризувавши мовленнєве порушення у якомога повнішій мірі. Наведемо кілька зразків логопедичних висновків:

Загальне недорозвинення мовлення I рівня. Моторна алалія.

Загальне недорозвинення мовлення (I рівень). Сенсорна алалія.

Загальне недорозвинення мовлення II рівня. Стерта форма псевдобульбарної дизартрії.

Фонетико-фонематичне недорозвинення (порушення) мовлення. Відкрита органічна ринолалія.

Фонетичне недорозвинення (порушення) мовлення. Моторна функціональна дислалія.

ЗРАЗОК НАПИСАННЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Дитина Марина М. (5 років 7 місяців) народилася від першої вагітності. Анамнез дитини обтяжений спадковими хронічними захворюваннями: ендокринні порушення (у двох поколіннях по лінії матері цукровий діабет I типу). Зі слів матері у сім'ї осіб, які б страждали алкогольною чи наркотичною залежністю, немає.

Мовленнєве середовище сприятливе, порушення мовленнєвого розвитку у батьків та молодшої сестри Марини не виявлено. Вагітність матері Марини протікала проблемно, з токсикозами другої половини вагітності. У останній триместр вагітності мати потрапила у лікарню з незначним струсом мозку через падіння зі сходів. Також медиками був поставлений діагноз "забій плоду". Під час пологів застосовувалася хімічна стимуляція, дівчинка народилася з проявами асфіксії, закричала на 2-3-й хвилині після народження, крик був слабкий, ледве чутний.

Головку почала тримати в 4,5 місяця, самотійно сидіти – в 7 місяців, ходити – в 14 місяців. Зі слів матері, у перші місяці дівчинка була збуджена, часто плакала, відмічалось посиніння шкіри, носогубної складки і нижньої губи.

Гуління розпочалося після 6 місяців, перші звукокомплекси – після 1 року. Перші слова у дівчинки з'явилися після 2 років 6 місяців.

Дівчинка контактна, спілкується лише за умови постійної присутності матері. Гра маніпулятивна, обстежує іграшки та інші предмети на столі невпевненими рухами, а потім передає їх матері. Зі слів матері вдома любить гратися сама або з молодшою сестрою (сестричці 3 роки). Ніколи сама ініціативи не проявляє, грається в ігри, які пропонують інші, виконує прості інструкції, допомагає по господарству. Використання іграшок не завжди адекватне, тривалість взаємодії короткочасна, часто відволікається. Переключається на інші предмети, обсяг уваги замалий для її віку, швидко виснажується. Пізнавальна активність потребує розвитку, у своїй діяльності Марина користується наочно-образним мисленням. Обсяг пам'яті знижений, краще запам'ятовує матеріал, який самотійно маніпулятивно обстежила, страждає точність відтворення.

Міміка у дівчинки млява, невиразна, обсяг рухів дещо обмежений, рухи не завжди диференційовані, наявні сінкінезії, згладженість носогубних складок. Артикуляційні рухи змазані, нечіткі, з великими труднощами переключає артикуляційні позиції, наявні невротичні симптоми, змішаний тонус артикуляційних м'язів.

Потребує розвитку дрібна моторика пальців рук: рухи дівчинки не координовані, відмічається застрягання на певних видах рухів, при

сильному збудженні наявні зайві рухи. Недостатньо розвинута як кінетична, так і кінестетична основа рухів, рухи не синхронні.

Анатомічна будова артикуляційних органів без відхилень.

Значно порушена звуковимова: присутні заміни звуків (свистячі-шиплячі, йотовані-сонорні), сплутування та взаємозаміни за глухістю-дзвінкістю та пом'якшення приголосних. Мовлення дівчинки монотонне, змазане, малозрозуміле, з помітним затиханням до кінця фрази. Темп мовлення уповільнений, наявні затирання.

Потребують корекції фонематичні процеси, у дитини наявні спрощення слів, перестановка складів у словах, ритмічний малюнок трискладового слова не відтворює.

Словниковий запас дитини бідний, в основному представлений побутовими словами. Почало формуватися фразове мовлення. Дівчинка будує просте двослівне речення, не узгоджує слова у роді, числі та відмінку. Словник представлений більшою мірою іменниками та дієсловами.

Дівчинка не завжди розуміє звернене до неї мовлення. У власних висловлюваннях більше використовує міміку і жести. При незадоволенні її бажань влаштовує істерики. До своєї поведінки ставиться не критично. У деякій мірі наслідує поведінку молодшої сестрички.

Логопедичний висновок за результатами обстеження: загальне недорозвинення мовлення I-II рівня, екстрапірамідна дизартрія.

Перелік документації вчителя-логопеда, зразки документації для заповнення

1. Медична карта дитини. Форма № 26 – є уніфікованою та законодавчо закріпленою.
2. Витяги з протоколів ІРЦ (інклзивно-ресурсних центрів) на кожну дитину.
3. Книга обліку дітей.
4. Список дітей з порушеннями мовлення.
5. Картка мовленнєвого розвитку кожної дитини.
6. Індивідуальна картка розвитку дитини.
7. Графік роботи, затверджений керівником закладу.
8. Перспективний план корекційно-відновлювальної роботи.
9. Календарний план.
10. План індивідуальної роботи.
11. План занять у підгрупах.
12. Індивідуальний зошит дитини.
13. Журнал відвідування дітьми логопедичних занять.
14. Книга аналізу результативності індивідуальної корекційної роботи з дітьми.
15. Книга взаємозв'язку між вчителем-логопедом і іншими фахівцями.
16. Зошит взаємозв'язку з батьками.
17. Журнал обліку логопедичних консультацій.
18. Паспорт логопедичного кабінету.
19. План самоосвіти вчителя-логопеда.
20. План взаємодії вчителя-логопеда з учасниками корекційно-педагогічного процесу.
21. Перспективний тематичний план взаємодії спеціалістів.
22. Звіт учителя-логопеда за навчальний рік.

2. Витяг з протоколу діагностичного засідання ІРЦ.

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ ДІАГНОСТИЧНОГО ЗАСІДАННЯ ІРЦ

№ _____ від _____. 20____ р.

Виданий _____

Прізвище, ім'я, по батькові дитини _____

Дата народження _____. 20____ р.н.

Опис особливостей виконання завдань дитиною _____

Висновок

Рекомендовано:

1. _____
2. _____
3. _____

Завідувач ІРЦ _____
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Секретар ІРЦ _____
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

М. П.

3. Книга обліку дітей.

Книга обліку дітей з порушеннями мовлення (логопедичної групи) №__
на 20 / 20 н.р.

№ п/п	Прізвище, ім'я дитини	Дата народження	Номер протоколу ІРЦ, дата	Логопедичний висновок	Рекомендований період перебування у групі чи логопункті
1					
2					
3					

Вчитель-логопед _____
(прізвище, ініціали)

4. Список дітей логопедичної групи

Список дітей з порушеннями мовлення (логопедичної групи) № _____
на _____ півріччя 20____ / 20____ н.р.

№ за/п	Прізвище, ім'я дитини	Дата народження	Логопедичний висновок	Напрями корекційно-розвивальної роботи	Примітка
1					
2					
3					

Вчитель-логопед _____
(прізвище, ініціали)

6. Індивідуальна картка розвитку дитини з порушеннями мовлення

ІНДИВІДУАЛЬНА КАРТКА РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Прізвище, ім'я дитини _____

Дата обстеження: _____. _____. 20____ р.

Вік дитини _____

Висновок від інклюзивно ресурсного центру _____

(заповнюється медичною сестрою)

Зріст _____

Вага _____

Соматичний стан дитини _____

Родинне навчання та виховання (за даними зошита взаємозв'язку з батьками) _____

Увага батьків до дитини (достатня, недостатня, відсутня) _____

Оцінка батьками стану мовленнєвого та психофізичного розвитку дитини (адекватна, занижена, завищена) _____

Прагнення до співпраці зі спеціалістами (ініціативність, пасивність, байдужість, бажання виконувати домашні завдання з дитиною, дослухатися методичних порад) _____

Дитина і родина (малюнок сім'ї, розповідь про свою родину) _____

Дані спостережень _____

(заповнюється вихователями сумісно з практичним психологом) _____

Ігрова діяльність дитини:

- наявність інтересу до іграшок, ігрові вподобання _____
- адекватність вибору іграшок _____
- вміння відтворювати у грі низку послідовних дій _____
- наявність вольових зусиль (чи доводить гру до кінця) _____
- супроводження гри мовленням (активно використовує, рідко, не використовує взагалі, володіє навичками діалогу) _____

- характер ігрової діяльності дитини (маніпулювання з предметами, ігри з уявними предметами, конструктивні, сюжетно-рольові ігри) _____

Поведінка та емоційно-особистісна сфера:

- ступінь комунікабельності _____
- особливості поведінки _____
- адекватність емоційних реакцій, їх стійкість _____
- міжособистісні стосунки (з дорослими, однолітками, адаптація в колективі) _ - рухливість, ініціативність _____
- становлення предметно-практичної, зображувальної, конструктивної діяльності _____
- сформованість цілеспрямованої діяльності _____
- мотиваційний компонент діяльності (у взаємодії з тими, хто оточує, у процесі занять, ігрової, мовленнєвої діяльності, лідерство) _____
- реакція на нерозуміння дорослими (замикається, плаче, поводить себе агресивно) _____
- здатність до наслідування _____

Обстеження моторної функції

(заповнюється вчителем-логопедом спільно з інструктором із фізичної культури або фізичним реабілітологом).

Загальна моторика (вправи виконує, не виконує, виконує з труднощами):

- ходьба _____
- біг _____
- повороти _____
- нахили _____
- присідання _____
- стрибки _____
- кочення _____
- метання _____
- кидання _____

- ловіння _____
- повзання _____
- лазіння _____

Мімічна моторика (вправи виконує, не виконує, виконує з труднощами):

- губи _____
- щоки _____
- ніс _____
- очі _____
- лоб _____

Ручна моторика (вправи виконує, не виконує, виконує з труднощами) _

Пальчикова моторика:

- виконання вправ (вправи виконує, не виконує, виконує з труднощами)
- маніпулювання дрібними предметами _____

Загальні показники:

- правильність, точність, чіткість, стійкість, пружність, гнучкість, сила _
- диференційованість, симетричність, ритмічність, втомлюваність _____
- темп (нормальний, уповільнений, прискорений) _____
- координованість (правильна, уповільнена, відсутня) _____
- рівновага (наявна, відсутня) _____
- переключення (своєчасне, уповільнене, відсутнє) _____
- наявність синкінезій та насильницьких рухів _____
- обсяг (повний, неповний) _____
- самостійність виконання (повна, з допомогою) _____
- латеральність і міжпівкульна організація _____

Дослідження стану когнітивного розвитку

(заповнюється вчителем-логопедом спільно з практичним психологом).

Сприймання

Зорове сприймання:

- предметний гнозис _____
- кольоровий гнозис _____
- розрізнення основних геометричних форм _____
- сприймання величини _____
- оптико-просторовий гнозис _____

Слухове сприймання:

- слухо-просторове сприймання _____
- тактильне сприймання _____

Увага

Зорова _____

Слухова _____

Пам'ять

Зорова _____

Слухова _____

Мислення

Мисленнєві операції:

- аналізу _____

- синтезу _____

- порівняння _____

- узагальнення _____

Співвіднесення величини, форми та кольору предметів _____

Вміння встановлювати предметно-логічні зв'язки _____

Розумова працездатність (втомлюваність, виснажуваність, здатність переключення з одного завдання на інше) _____

Праксис

Конструктивний _____

Динамічний _____

ВИСНОВКИ

Спосіб вирішення дитиною поставленого завдання (діє цілеспрямовано, звертається за допомогою чи намагається подолати виниклі утруднення самостійно) _____

Рівні допомоги, необхідні дошкільнику (пояснення, вказівка, повторення інструкції, навідні запитання, наочний зразок дій) _____

Запас уявлень дитини про навколишній світ, можливості усвідомлення своєї статевої приналежності _____

Наявність і рівень інтересу до виконання завдань _____

Спостережливість, допитливість, стійкість уваги, пам'яті, втомлюваність, вміння переключатися на інший вид діяльності, критичність в оцінюванні своїх результатів _____

Рівень розуміння дитиною просторових, часових, розмірових понять _____

Особливості навченості дитини (як дитина засвоює навчальний матеріал, набуває відповідних умінь і навичок (швидко, повільно, з труднощами) _____

7. Графік роботи, затверджений керівником

ЗАТВЕРДЖУЮ

_____ (прізвище, ініціали керівника закладу)

_____. _____. 20_____ р.

Графік роботи вчителя-логопеда

День тижня	Час проведення занять	Орієнтовні етапи проведення		
		індивідуальних	підгрупових	фронтальних
Понеділок				
Вівторок				
Середа				
Четвер				
П'ятниця				

Вчитель-логопед _____
(прізвище, ініціали)

8. Перспективний план корекційно-відновлювальної роботи

ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПЛАН КОРЕКЦІЙНО- ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ЧЕТВЕРТОГО РОКУ ЖИТТЯ ІЗ ЗНМ

Група _____

Вчитель-логопед _____
(прізвище, ініціали)

I. Діагностико-проектна діяльність.

1. Первинне обстеження, оформлення документації

2. Комплектування підгруп

3. Повторне обстеження, заповнення мовленнєвих карток

II. Корекційно-розвивальна робота з формування та розвитку мовлення
(за місяцями)

1. Лексична складова:

а) імпресивного мовлення;

б) експресивного мовлення.

2. Граматична складова:

а) імпресивного мовлення;

б) експресивного мовлення.

3. Фонетико-фонематична складова:

а) імпресивного мовлення;

б) експресивного мовлення.

4. Зв'язне мовлення:

- а) на матеріалі імпресивного мовлення;
- б) на матеріалі експресивного мовлення.

III. Корекційно-розвивальна робота з розвитку психічних процесів (сумісно з практичним психологом, інструктором з фізичного виховання та музкерівником) (за місяцями)

1. Моторика:

- а) загальна;
- б) ручна;
- в) пальчикова;
- г) мімічна;
- г) артикуляційна.

2. Сприймання:

- а) зорове;
- б) слухове;
- в) тактильне.

3. Увага:

- а) зорова;
- б) слухова.

4. Пам'ять:

- а) зорова;
- б) слухова.

5. Мисленнєві операції:

- а) порівняння;
- б) аналіз;
- в) синтез;
- г) узагальнення.

IV. Консультативно-методична діяльність

- 1. Робота з батьками.
- 2. Робота з вихователями.
- 3. Співпраця з практичним психологом.

V. Підвищення фахового рівня

- 1. Участь у семінарах, виступи на педрадах, відвідання курсів, лекцій, методичних об'єднань, обмін досвідом.
- 2. Опрацювання науково-теоретичної та методичної літератури.
- 3. Спостереження за динамікою подолання мовленнєвих порушень на заняттях, за впливом певних логокорекційних методів на мовленнєвий розвиток дітей.

VI. Робота з покращення оснащеності логопедичного кабінету

- 1. Виготовлення та придбання наочних і навчально-методичних посібників.

2. Поповнення бібліотечки логопеда методичною та науковою літературою.

Вчитель-логопед _____
(прізвище, ініціали)

9. Календарний план

Календарний план на _____ 20__ р.
(назва місяця)

Підгрупи	№ за/п	Прізвище, ім'я дитини	Основні напрями логопедичної роботи
I	1		
	2		
	3		
II	1		
	2		
	3		
	4		
	5		
	6		
III	1		
	2		
	3		
	4		
	5		

Вчитель-логопед _____
(прізвище, ініціали)

10. План індивідуальної роботи

План індивідуальної логокорекційної роботи на 20__ / 20__ н.р.

(прізвище, ім'я дитини)

Логопедичний висновок:

№ за/п	Основні напрями роботи	Види занять		
		індивідуальні	підгрупові	фронтальні
I	Розвиток лексичної складової мовлення	+		+
II	Удосконалення граматичної складової мовлення			

	1. 2. 3.			
III	Формування фонетико-фонематичної складової мовлення 1. 2. 3.			
IV	Розвиток зв'язного мовлення 1. 2. 3.			
V	Зміцнення психологічної бази мовлення 1. 2. 3.			

Вчитель-логопед _____
(прізвище, ініціали)

11. План занять у підгрупах

План занять у _____ підгрупі на 20____ / 20____ н.р.

Тема: _____

Мета: _____

Обладнання: _____

Мовленнєвий матеріал: _____

Основні етапи заняття: _____

Вчитель-логопед _____
(прізвище, ініціали)

12. Індивідуальний зошит дитини

Індивідуальний зошит для логопедичних занять

(прізвище, ім'я дитини)

Група № _____

Дата: _____. 20____ р.

Тема: _____

Завдання:

1. _____

2. _____

13. Журнал відвідування дітьми логопедичних занять

Журнал відвідування дітьми групи № _____ логопедичних занять
на 20____ / 20____ навч. Рік

(назва місяця)

№ п/п	Прізвище, ім'я дитини	Дата											
1													
2													
3													
4													
5													

Відсутність дітей позначається буквою - н

Вчитель-логопед _____
(прізвище, ініціали)

14. Книга аналізу результативності індивідуальної корекційної роботи з дітьми

Книга аналізу результативності
індивідуальної логокорекційної роботи з дітьми групи № _____
на 20____ / 20____ навч. рік

(назва місяця)

№ п/п	Прізвище, ім'я дитини	Основні індивідуальні корекційно-розвивальні завдання	Облік труднощів і досягнень
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			

Вчитель-логопед _____
(прізвище, ініціали)

15. Книга взаємозв'язку між вчителем-логопедом і вихователями групи

Книга взаємозв'язку між вчителем-логопедом і вихователями групи №

Дата: ____ . ____ . 20 ____ р.

№ п/п	Прізвище, ім'я дитини	Логокорекційна робота форми результати проведення	
1			
2			
3			
4			
5			

Вчитель-логопед _____
(прізвище, ініціали)

16. Зошит взаємозв'язку з батьками

17. Журнал обліку логопедичних консультацій

Журнал обліку логопедичних консультацій
за 20 ____ / 20 ____ н.р.

Дата і час проведення консультації	ПІБ проконсультованого	Тема консультації	Підпис проконсультованого

Вчитель-логопед _____
(прізвище, ініціали)

18. Паспорт логопедичного кабінету

Паспорт логопедичного кабінету
Спеціальна логопедична література:

1. _____
2. _____
3. _____

Навчально-методична література:

1. _____
2. _____
3. _____

№ п/п	Напрямок корекційно-розвивальної роботи	Перелік обладнання відповідно напрямку (посібники, іграшки, ігри тощо)	Номер папки / коробки

Вчитель-логопед _____
(прізвище, ініціали)

19. План самоосвіти вчителя-логопеда

План самоосвіти вчителя-логопеда

Тема: _____

Опрацьована література з теми:

1. _____
2. _____
3. _____

Виступ на педраді _____. 20__ р. з теми: _____

Методичні рекомендації колегам: _____

Висновки: _____

Вчитель-логопед _____
(прізвище, ініціали)

20. План взаємодії вчителя-логопеда з учасниками корекційно-педагогічного процесу

Заходи	Терміни	Виконавці
Організаційно-педагогічні заходи Обстеження дітей в ІРЦ	Вересень	Завідувач ДНЗ, учитель-логопед, практичний психолог, медсестра
Комплектування груп згідно логопедичного висновку та віку	Вересень	Завідувач ДНЗ, учитель-логопед, практичний психолог
Складання річного перспективного плану корекційно-розвивальної роботи	Вересень	Учитель-логопед, практичний психолог, вихователі, інструктор з фізичної культури, музкерівник
Проведення семінарів, майстер-класів, методоб'єднань, педагогічних майстерень тощо	Протягом року	Учитель-логопед, практичний психолог

21. Перспективний тематичний план взаємодії спеціалістів.

22. Звіт вчителя-логопеда за навчальний рік.

Звіт вчителя-логопеда _____ логопедичної групи № _____
(прізвище, ініціали)

Освітній заклад типу для дітей із ТПМ № _____
за 20 _____ / 20 _____ н.р.

Дата комплектації групи: _____ . _____ . 20 _____ р.

Групи дітей	Логопедичний висновок	Кількість дітей					
		на початок навч. року	протягом року	на кінець навчального року	залишилося на повторний курс	вибуло з виправленим мовленням зі значним	вибуло без покращення мовлення
Всього							

Вчитель-логопед _____
(прізвище, ініціали)

Схема спостереження за проведенням логопедичного заняття

Дата проведення _____ Тривалість _____

Форма проведення _____
(індивідуальне., групове/під групове, фронтальне)

Ініціали дитини, мовленнєвий діагноз _____

(для індивідуальних занять)

Класифікація підгрупи відповідно до комплектації, кількості дітей

(ЗНМ, ФФНМ, ін..)

Тема заняття _____

Мета _____

Хід заняття			
Етапи заняття та їх зміст	Форми, методи і прийоми, використані логопедом	Діяльність дітей на занятті	Примітки

Схема аналізу логопедичних занять

Показники якості проведених занять				
Структурні компоненти	Рівень			
	Недопустимий	Критичний	Допустимий	Оптимальний
Організ. момент	Відсутній	Затягнутий	Замінений постановкою мети	Оптимальний, з використанням цікавих дітям елементів
З'язок з іншим етапом, заняттям, темою	Немає зв'язку з попереднім Індивідуальним заняттям і установкою на майбутнє	Формальний, на словах	Виявляється наприкінці заняття	На початку заняття чітко визначено його місце в системі знань
Методи навчання, зміст матеріалу	Немає специфіки ні в змісті, ні в методах навчання	Специфіка декоративна і на заняттях не підтверджується	Специфіка заняття Виявляється у змісті матеріалу	Рівень труднощів, методи навчання, зміст матеріалу сприяють спеціалізації
Структур заняття	Обрана спонтанно	Частини заняття витримані в рамках часу	Структура Пробна, складна але гнучка	Логічна, хронологічно виправдана, гнучка
Методична підготовка логопеда	Немає опори на методологію навчального процесу	Інтуїтивно організовується реальний процес пізнання	Використовують наукові обґрунтування моделі і пізнання, хоч і не заявлені логопедом	Цілеспрямоване використання знань з методології, навчає користуватися ними дітей
Види робіт	Одноманітні, непродуктивні	Одноманітні, непродуктивні	Найчастіше Використовуються традиційні види робіт	Різні види робіт чергуються з обліком продуктивності
Зворотній зв'язок «логопед - дитина»	Відсутній, немає диференціації	Авторитарний, однаковий для всіх	Зв'язок різнобічний, проте не завжди продуктивний	Різні види опитування, сучасні продуктивні форми оцінок

Форми роботи	Переважає один вид діяльності	Переважно Використовуються специфічні для цього предмета види робіт	Різноманітність форм роботи не зумовлена необхідністю навчального процесу	Форми роботи актуальні для навчання на цьому занятті і створюють умови для психологічного комфорту
Педагогічний такт	Взаємодія логопеда і дитини не є джерелом активізації роботи на занятті	Слабко проявляється особистість логопеда у позитивному впливі на особистість дитини	Створені умови на занятті для формування взаємовідносин логопеда і дитини	Особистість логопеда позитивно впливає на дітей і сприяє формуванню всебічно-розвинутої особистості

Схема аналізу логопедичного заняття

Дата проведення _____ Тривалість _____

Форма проведення _____
(індивідуальне, групове/підгрупове, фронтальне)

Ініціали дитини, мовленнєвий діагноз _____

(для індивідуального заняття)

Класифікація підгрупи відповідно до комплектації, кількість дітей _____

(ФФМ, ЗНМ, інші)

Тема заняття _____

Мета _____

1. Загальна характеристика заняття: формулювання теми і мети заняття та їх повідомлення дітям; мотивація діяльності дітей на занятті; фіксація логопедом готовності дітей до роботи на занятті. Чіткість структури заняття, відповідність темі і меті заняття; співвідношення окремих структурних частин. Організація вступної і заключної частини.

2. Аналіз змісту заняття: відповідність змісту заняття темі, меті; добір завдань відповідно до етапу заняття та мовленнєвих можливостей та індивідуальних особливостей дітей; зацікавленість дітей у змісті завдань; тощо.

3. Дидактико-методичне забезпечення заняття: реалізація загально-дидактичних і спеціально-дидактичних принципів навчання та

корекції; добір і застосування методів і прийомів логопедичної роботи; наявність і застосування наочних посібників, їх характеристика; особливості використання логопедичного обладнання; співвідношення мовленнєвої діяльності логопеда і дітей на занятті; дозування логопедом навчального навантаження; застосування переключення видів діяльності; проведення фізкультхвилинок (логоритмічних пауз, пальчикового ігротренінгу тощо), інші форми роботи.

4. Висновки: досягнення мети та розкриття теми заняття; реалізація корекційних цілей; наявність домашніх завдань та їх характеристика; дотримання логопедом педагогічної етики, рівень педагогічної майстерності; активність дітей на занятті; емоційне ставлення дітей до заняття та до власних результатів; реалізація виховних цілей.

Власні враження про заняття.

Схема аналізу виховного заходу (заняття)

Дата проведення _____ Вид заходу _____
 Клас / група, кількість дітей _____ Місце і форма проведення _____

Тема, мета виховного заходу _____

1. Актуальність виховного заходу (відповідність рівню розвитку дітей, їхнім інтересам, потребам тощо).

2. Організаційна частина заходу (ознайомлення дітей з темою, метою заходу, експозиція наочності, залучення дітей до підготовки чи участі у проведенні заходу, тощо).

3. Проведення заходу (зацікавленість і активність дітей; використання педагогом різних методів та прийомів роботи, їх доцільність та ефективність; дохідливість змісту заняття та доступність форм його подачі дітям; зв'язок педагога з аудиторією, врахування індивідуальних особливостей дітей; зв'язок змісту заняття з життям дітей; реалізація виховних цілей, інше).

4. Заклучна частина заходу (підведення підсумків заходу педагогом; психоемоційний стан дітей після проведення заходу, інше).

5. Корекційна спрямованість заняття.

6. Загальні висновки (педагогічна майстерність педагога стиль педагогічного спілкування, педагогічний такт, організаторські уміння (для позааудиторних форм проведення); виразність та емоційність мовлення; підтримання уваги аудиторії, інше; виховна цінність заходу).

Для аналізу виховного заходу, проведеного студентом: визначення позитивних моментів; недоліки у підготовці та проведенні заходу; пропозиції щодо покращення заходу.

Схема спостереження за дітьми з порушеннями мовлення під час навчальних і корекційних занять

Дата проведення _____ Вид заняття / уроку _____

1. _____ Організованість дітей на занятті /уроці:

- включення в роботу;
- зосередженість;
- орієнтування у змісті роботи;
- потреба у стимуляції, підтриманні уваги з боку педагога.

2. Особливості навчальної діяльності:

- ставлення до заняття / уроку (позитивне, негативне, байдуже, інше);
- ставлення до окремих завдань чи етапів заняття / уроку;
- активність;
- реакція на успіхи чи невдачі;
- потреба у додаткових поясненнях.

3. Особливості поведінки:

- ставлення до вимог педагога, до зауважень;
- прояви гіперактивності, загальмованості;
- дотримання чи порушення дисципліни;
- реакції на зауваження чи схвалення інших дітей;
- культура поведінки.

4. Особливості мовленнєвої діяльності:

- достатня чи недостатня мовленнєва активність;
- прояви патологічних мовленнєвих симптомів;
- здатність контролювати мовлення відповідно до рекомендацій логопеда;
- допомога педагога у виправленні мовленнєвих недоліків (контроль, тощо).

5. Інші параметри спостережень (особливості психічних процесів, емоційної сфери, міжособистісних стосунків, тощо).

Вимоги до написання звіту про проходження практики**Оформлення титульного листа:***ЗВІТ**

Здобувача вищої освіти _____ курсу _____ групи _____
 факультету _____
 спеціальності _____
 Ім'я і прізвище _____
 про проходження _____
 практики в _____

(назва закладу)

місце знаходження _____
 керівник практики від ЗВО _____
 керівник практики від закладу _____

Схема звіту студента-практиканта:

1. Загальні відомості про базовий заклад практики, терміни проходження практики.
2. Характеристика обсягу робіт відповідно до передбачених програмою практики завдань. Особливості виконання завдань. Власні враження від якості виконання завдань (чи труднощів у виконанні). Перелік самостійно ініційованих видів робіт.
3. Кількість відвіданих занять (уроків), кількість самостійно проведених занять (уроків).
4. Характер допомоги вчителям-логопедам (підготовка до проведення занять, посильна участь у проведенні занять; виготовлення наочності тощо).
5. Визначення набутих під час практики знань, умінь, навичок; характеристика процесу збагачення власного досвіду (організація і проведення корекційної, розвивальної, навчальної, виховної, методичної роботи, розвитку умінь встановлювати контакт з дітьми, проведення спостережень за ними тощо).
6. Результативність практики. Виявлені недоліки в організації і проведенні практики; пропозиції щодо покращення організації та проведення практики.

Дата _____ Підпис _____

Звіт про проходження практики, підписаний здобувачем-практикантом, подається на розгляд керівнику практики від закладу вищої освіти і заслуховується комісією під час захисту практики. Обсяг

звіту про проходження практики становить 3-4 сторінки, складається у довільній формі формату А4, набраних 14 шрифтом в MS Word через 1,5 інтервали.

Звіт бажано ілюструвати схемами, ескізами, рисунками, фотографіями тощо.

** Здобувач вищої освіти оформляє звіт відповідно до переліку завдань, передбачених тією чи іншою робочою програмою практики.*

Класифікація логопедичних занять

За способом організації:

- індивідуальні, на яких об'єднують дітей одного рівня мовленнєвого розвитку (1-2 дитини);
- підгрупові (3-5 осіб);
- фронтальні (загальногрупові) – з усіма дітьми групи.

За спрямованістю:

- тематичні (або спеціальні) – спрямовані на розв'язання одного мовленнєвого завдання (розвиток словника, формування граматично правильного мовлення, формування звуковимови чи зв'язного мовлення);
- комплексні, у процесі яких комплексно реалізують три мовленнєвих завдання (наприклад: розвиток зв'язного мовлення, формування звукової культури, граматично правильного мовлення);
- контрольні, які планують і проводять в усіх вікових групах з метою перевірки мовленнєвих навичок і вмінь дітей протягом кварталу (півріччя), що дає змогу вчасно вносити зміни в індивідуальну мовленнєву роботу з дітьми;
- інтегровані – ефективний засіб для закріплення набутих дітьми мовленнєвих умінь та навичок і збагачення пізнавального досвіду з метою більш повного і глибокого розкриття теми, успішного розв'язання мовленнєвих та розумових завдань з різних розділів програми.

Загальні вимоги до підготовки та проведення логопедичних занять з дітьми із порушеннями мовленнєвого розвитку

1. Ретельна підготовка вихователя до заняття, визначення чіткої мети і завдань кожного мовленнєвого заняття (комплексного чи тематичного) з погляду навчання мови та розвитку мовлення. Оптимальний добір методів і прийомів навчання.
2. Взаємозв'язок із попередніми заняттями з розвитку мовлення та заняттями з інших розділів Програми (ознайомлення з довкіллям, художньою літературою, розвиток сенсорики тощо), з різними видами дитячої діяльності. Наскрізне розв'язання мовленнєвих завдань. Доцільність інтегрованих занять.
3. Мотивація мовленнєвої діяльності дітей (мотив – це те, задля чого говориться); наявність у дітей позитивних емоцій, інтересу до заняття, захоплення побаченим та почутим тощо.
4. Суто мовленнєва спрямованість занять, побудова їх на знайомому, цікавому, близькому й зрозумілому матеріалі.

5. Домінування принципу розвивального навчання, уникнення риторичних запитань до дітей, введення елементів проблемно-пошукового методу.

6. Максимальна мовленнєва активність дітей: чим більше діти говорять – тим ефективніше заняття (співвідношення таке: три частини тривалості заняття говорять діти, дві частини – вихователь).

7. Максимальне використання ігрових прийомів навчання (дидактичних ігор та вправ, народних, рухливих ігор з текстами та діалогом, сюрпризів, ігор-забав, де дитина виступає мовцем тощо).

8. Створення для кожної дитини ситуації успіху, захоплення, спонукання до висловлювання власної думки, прояву мовленнєвої ініціативи.

9. Доцільне використання наочних посібників. Ілюстративний матеріал має бути добре знайомим дітям, естетичним, привабливим.

10. Оптимальне співвідношення частин заняття за тривалістю (рівномірний розподіл часу між трьома частинами комплексного заняття).

11. Диференційований підхід до дітей, урахування їхніх індивідуальних та вікових особливостей. Проведення індивідуальної роботи з вихованцями на закріплення мовленнєвих умінь і навичок, набутих на занятті (не колекціонувати дитячі мовленнєві помилки з попередніх занять).

12. Оптимальна інтенсивність навантаження на дітей задля активізації їхньої розумової діяльності та запобігання втомі; дотримання визначеної тривалості заняття чи її подовження у разі підвищеного інтересу дітей, захоплення матеріалом.

13. Позитивна оцінка будь-якого результату (не допускати погроз, докорів, негативної оцінки мовленнєвої діяльності дітей), не допускати авторитарного впливу дорослих.

14. Забезпечення зворотного зв'язку.

15. Заняття має бути емоційним, давати дітям відчуття задоволення.

16. Забезпечення взаємозв'язку групових, індивідуально-групових та індивідуальних форм роботи з дітьми.

17. Добиватися невимушеності, розкутості дітей на занятті. Давати можливість приймати зручну для них позу, сидіти як за столом, так і на килимку (на стільчиках півколом чи без них).

18. Створення оптимального розвивального мовленнєвого середовища в групі (не обов'язково лише предметного): моделювання ситуацій спілкування; наявність прикладів для наслідування мови та

мовлення; мотивація мовленнєвої діяльності дітей і створення умов для самостійної мовленнєвої діяльності (підтримка, заохочення).

19. Залежно від рівня мовленнєвого розвитку дітей вихователь вирішує, які мовленнєві завдання слід виносити на заняття, а які ватро включати в ігри-заняття, або у невимушене побутове спілкування.

20. Доречно дотримуватися тематичного принципу розподілу лексики та різних мовленнєвих завдань відповідно до нього (по місцях) з метою активізації словника кожної дитини, граматичної правильності мови, звукової культури, збагачення мовленнєвого досвіду.

21. Дотримуватися принципу повторюваності програмових мовленнєвих завдань. Дидактично спрямовані мовленнєві ігри і заняття слід будувати так, щоб діти на кожному наступному занятті могли використовувати мовленнєвий досвід, набутий на попередніх заняттях та на різноманітних зв'язках між заняттями різного спрямування та характеру.

22. Мова вихователя має бути взірцем для наслідування (доброзичлива, м'яка, лагідна, емоційна, виразна, літературна), характер спілкування – щирим, довірливим, невимушеним, демократичним.

23. Дотримання основних правил формування активної мовленнєвої діяльності кожної дитини:

- вести дитину у занятті (грі) від простого до складного;
- не робити за дитину те, що вона може зробити сама;
- створювати на занятті (під час гри) вільну, невимушену обстановку;
- зацікавлювати малюка заняттям (грою), але не примушувати гратися;
- не заважати дитині думати, приймати самостійні рішення;
- частіше хвалити дитину, підбадьорювати її;
- радіти успіхам разом з дитиною.

ВИМОГИ ДО ПІДГРУПОВИХ ТА ФРОНТАЛЬНИХ ЛОГОПЕДИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ФФНМ

Для фронтального заняття вибирається звук, який правильно вимовляється всіма дітьми групи.

Мета заняття:

- уточнення артикуляції даного звуку;
- закріплення правильної вимови його в словах різної складності;

- виділення на слух даної фонемі.

1. Підібрати вправи на закріплення правильної вимови звуку на доступному лексичному матеріалі.

2. Пропонувати дітям ізольовано вимовляти цей звук голосно і тихо, довго і коротко.

3. Пропонувати дітям чітко вимовляти різні слова з цим звуком, уникати вживання недиференційованих і дефектних звуків.

4. Забезпечити розвиток фонематичного слуху та підготовку до звукового аналізу (виділяти звук із ряду звуків, із слів, вибирати ті предмети, малюнки, назва яких починається вказаним звуком, вставляти пропущений звук і називати все слово).

5. Пропонувати завдання зростаючої складності.

6. Вводити вправи на розвиток процесів мислення.

7. Заняття повинно бути динамічним, багатим на ігрові моменти.

8. Виховувати у дітей контроль за своїм мовленням, діями та відповідями товаришів.

9. Заняття має складатися з чотирьох етапів: організації, повторення, навчання та закріплення нового матеріалу.

Логопед до кожного етапу повинен дати чітку інструкцію, а в кінці заняття – диференційовану оцінку роботи кожної дитини, запропонувати вправи, виконання яких переконує, що мета досягнута.

ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ЗНМ

Логопедичні заняття в залежності від конкретних завдань та етапів корекції мовлення поділяються на такі види.

I. Заняття з формування лексико-граматичних категорій:

- заняття для збагачення словника дітей;
- заняття для формування граматичної будови мови, їх мета: розвиток розуміння мовлення, уточнення, розширення словникового запасу, введення узагальнюючих понять; формування навичок

словотворення і словозміни; навчання побудови простих поширених речень та деяких видів складних синтаксичних конструкцій.

II. Заняття з формування звукової сторони мови

Основні завдання:

- формування правильної вимови звуків;
- розвиток фонематичного сприймання;
- формування вимови слів різної звуко-складової будови;
- розвиток контролю за чіткістю та виразністю мови;
- підготовка до засвоєння елементарних навичок звукового

аналізу та синтезу.

III. Заняття з розвитку зв'язного мовлення

Весь процес корекційного навчання має чітку комунікативну спрямованість. Засвоєні елементи мовної системи повинні вводитись у безпосереднє спілкування. Важливо навчити дітей використовувати відпрацьовані мовні операції в аналогічних нових ситуаціях, творчо використовувати одержані навички в різних видах діяльності.

Логопедичні фронтальні заняття з формування звуковимови будуються з урахуванням завдань та змісту кожного періоду навчання, їх специфіка обумовлює добір лексичного матеріалу із звуковим, що вивчається і правильно вимовляється.

Випускаються звуки, які діти не диференціюють. На кожному занятті обов'язково передбачаються вправи на:

- закріплення вимови певного звуку;
- розвиток фонематичного сприймання;
- оволодіння навичками аналізу, синтезу;
- розвиток слухо-мовленнєвої пам'яті.

Кожне заняття складається з декількох етапів, і до кожного з них логопед дає чітку інструкцію.

Враховуючи, що на фронтальні заняття виносяться звуки, які діти правильно вимовляють, не рекомендується витрачати більше 2-3 хвилин на артикуляційну гімнастику. Передбачається поступове ускладнення завдань для розрізнення мовних звуків. Характерною ознакою цих занять є поступове ускладнення пройдених граматичних категорій, врахування правил фонетичного оформлення.

**ОРІЄНТОВНИЙ
ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ
ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ФФНМ**

1. Розвивати рухливість артикуляційного апарату.
2. Розвивати фонематичне сприймання, слухову увагу, вміння чути себе.
3. Розвивати координацію рухів, дрібну моторику.
4. Розвивати всі психічні процеси.
5. Усунути порушення звуковимови:
 - організувати роботу з постановки звуків (вказати, яких саме);
 - автоматизувати поставлені звуки у складах (прямих, обернених, зі збігом приголосних);
 - автоматизувати звуки у словах (з прямими, оберненими складами, зі збігом приголосних);
 - автоматизувати поставлені звуки у реченнях, зв'язному тексті;
 - провести диференціацію звуків (вказати яких).
6. Підготувати до звукового аналізу слів. Вчити:
 - визначати місце звука в слові (на початку, в кінці, в середині слова);
 - визначати кількість складів, виділяти наголошений склад;
 - розрізняти слова, подібні за звучанням;
 - розрізняти слова з парними звуками;
 - розрізняти слова у фразі;
 - запам'ятовувати і відтворювати ряд слів.
7. Збагачувати словниковий запас:
 - розширити, уточнити словник (вказати який);
 - навчити вживати узагальнюючі поняття (вказати які);
 - вправляти у встановленні причинно-наслідкових зв'язків, у класифікації, вилученні зайвого предмета;
 - навчити вимовляти слова складної структури.
8. Формувати граматичну будову мовлення:
 - навчити дотримуватись порядку слів у реченні;
 - вправляти у вживанні збірних іменників;
 - навчити правильно чергувати звуки в основі при відмінюванні іменників, дієслів;
 - навчити правильно користуватись сполучниками та сполучними словами у складнопідрядних реченнях.
9. Навчити контролювати своє мовлення.

ІНДИВІДУАЛЬНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ

1. Період виконання _____

2. Загальні відомості про учня: прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) _____

дата народження _____

повна назва закладу загальної середньої освіти, в якому навчається учень _____

рік навчання _____

клас навчання _____

контактні номери телефонів батьків (інших законних представників) для термінового зв'язку _____

3. Індивідуальні особливості розвитку учня:

Наявний рівень знань і вмінь і навичок учня (компетенції)	Опис освітніх труднощів учня, виявлених у закладі освіти	Потреби
Знає Вміє Володіє Розуміє Здатний Засвоїв Застосовує (самостійно, з підказками)	інтелектуальні труднощі функціональні (сенсорні, моторні, мовленнєві) труднощі фізичні труднощі навчальні труднощі	працювати над розвивати формувати вчити

4. Рекомендації щодо організації освітнього процесу особи з особливими освітніми потребами (зазначити необхідне):

1) рекомендований рівень підтримки:

- ☐ перший рівень підтримки;
☐ другий рівень підтримки;
☐ третій рівень підтримки;
☐ четвертий рівень підтримки;
☐ п'ятий рівень підтримки;

2) адаптація та модифікація освітнього середовища:

Назва адаптації/модифікації	Так/ні	Примітка
Пристосування середовища:		
доступність		
освітлення		
рівень шуму		

потреба в усамітненні, його періодичність та місце (ресурсна кімната, медіатека тощо)		
Психолого-педагогічна адаптація:		
використання візуального розкладу збільшення часу на виконання завдань		
збільшення обсягу допомоги (навідне питання, демонстрація зразка, нагадування тощо)		
руховий режим		
використання заохочень		
використання засобів для концентрації уваги		
інше		
Адаптація навчального матеріалу:		
картки-підказки, картки-інструкції		
Засоби альтернативної комунікації		
інше		
Модифікація:		
скорочення змісту навчального предмета		
зниження вимог для виконання завдань		
інше		

3) потреба у використанні:

- ☐ жестової мови та/або залученні перекладача жестової мови;
- ☐ шрифту Брайля;

4) потреба в додаткових заняттях з:

- ☐ так
- ☐ ні

5) потреба в консультації з:

- ☐ фахівцями інклюзивно-ресурсного центру;
- ☐ фахівцями спеціальних закладів освіти;
- ☐ іншими фахівцями _____

6) наявність індивідуального навчального плану:

- ☐ так
- ☐ ні.

У разі потреби в індивідуальному навчальному плані зазначити навчальні предмети (інтегровані курси), які потребують адаптації чи модифікації, та відповідального за розроблення індивідуального навчального плану педагогічного працівника:

Навчальний предмет (інтегрований курс)	Адаптація чи модифікація	Відповідальний педагогічний працівник

5. Додаткові психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (заняття):

Найменування заняття (послуги)	Фахівець, який проводить заняття (надає послугу)	Місце проведення	Розклад занять

6. Навчання:

☐ за розкладом класу;
☐ за адаптованим розкладом, з відвідуванням окремих уроків за індивідуальним розкладом відповідно до індивідуального навчального плану, зазначити які: _____

☐ за модифікованим розкладом.

7. Забезпечення асистента учня (учениці):

1) *потреба в асистентові учня (учениці) (супроводі під час інклюзивного навчання):*

☐ так

☐ ні;

2) *асистентом учня (учениці) є:*

☐ батьки: _____

☐ інші законні представники _____

☐ уповноважена батьками особа зазначити прізвище, власне ім'я, по батькові та контактні дані _____

☐ соціальний працівник _____

(зазначити прізвище, власне ім'я, по батькові та контактні дані)

8. Забезпечення допоміжними засобами навчання:

1) *потреба у підручниках:*

☐ підручники для закладів загальної середньої освіти та матеріали;

☐ адаптація підручників для закладів загальної середньої освіти та матеріалів;

☐ підручники для осіб з особливими освітніми потребами та матеріали.

2) *допоміжні засоби для навчання:*

☐ так

☐ ні.

Зазначити перелік засобів для навчання, які потребує учень (учениця): _____

9. Потреба в розумному пристосуванні:

- ☐ так, зазначити яка: _____
- ☐ ні.

10. Особливості проведення оцінювання:

☐ адаптації проведення оцінювання за часом та змістом, зокрема: збільшення часу на виконання завдань; зменшення кількості завдань; використання зручних форм роботи (тести, усні опитування, аудіозавдання тощо) відповідно до потреб;

☐ використання доступних форм викладу інформації для оцінювання (шрифту Брайля, письмових чи усних завдань тощо);

☐ використання окремих карток з завданнями чи адаптованих матеріалів під час оцінювання;

☐ адаптація завдань для оцінювання до особливостей сприйняття інформації (уникнення графічних завдань для осіб з порушенням зору, уникнення або створення комфортних умов для усних опитувань для осіб, які цього потребують, тощо);

☐ інше (зазначити що) _____

11. Потреба у продовженні строків навчання:

- ☐ так
- ☐ ні.

12. Додаткові напрями роботи:

За сферами розвитку	Ціль	Очікувані результати, яких планується досягнути	Рівень досягнутих результатів (заповнюється після виконання індивідуальної програми розвитку)
Розвиток інтелектуальної сфери			
Розвиток сенсорної, моторної			
Розвиток мовленнєвої сфери			
Розвиток фізичних здібностей			
Розвиток емоційно-вольової сфери			
Розвиток соціальної сфери			
Подолання навчальних труднощів			
Інші			

13. Члени команди психолого-педагогічного супроводу, які склали індивідуальну програму розвитку:

Прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності)	Посада	Підпис

Індивідуальну програму розвитку погоджено одним з батьків (іншим законним представником) учня: _____

_____ (зазначити прізвище, власне ім'я, по батькові одного з батьків (іншого законного представника) учня)

підпис _____ дата _____

ПОСАДОВА ІНСТРУКЦІЯ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА І (ПЕРШОЇ) КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ КАТЕГОРІЇ

Передмова до посадової інструкції

Джерело:

https://www.borovik.com/index_instruction.php?Gins=iqlw&lang_i=1

0.1. Документ набирає в чинності з моменту затвердження.

0.2. Розробник документу: _ _ _ _ _

3. Документ узгоджений: _ _ _ _ _

0.4. Періодична перевірка даного документу здійснюється з інтервалом, що не перевищує 3 роки.

1. Загальні положення

1.1. Посада "Вчитель-логопед" відноситься до категорії "Професіонали".

1.2. Кваліфікаційні вимоги - повна вища освіта відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст) без вимог до стажу роботи.

1.3. Знає та застосовує у діяльності:

- Закон України "Про освіту", Закон України "Про основи соціальної захищеності інвалідів";

- державні програми професійної реабілітації та зайнятості осіб з обмеженими фізичними можливостями;

- стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів, прийняті Генеральною Асамблеєю ООН;

- основні відомості з логопедії;

- основні цілі, принципи, зміст навчання, виховання, мовленнєвої корекції дітей з мовленнєвими порушеннями різної етіології і патогенезу;

- загальні та спеціальні психолого-педагогічні дисципліни, анатоμο-фізіологічні та клінічні основи спеціальної освіти;

- психофізіологію розвитку дітей з особливими освітніми потребами;

- методику, форми, принципи організації навчально-виховного, мовнокорекційного й компенсаційного процесу;

- програмно-методичні документи й матеріали для роботи з дітьми, які мають порушення мовленнєвого розвитку;

- нормативні вимоги до оформлення логопедичного кабінету;

- сучасні досягнення загальної і спеціальної психолого-педагогічної науки в цілому і логопедичної науки та практики зокрема, державну мову.

1.4. Вчитель-логопед призначається на посаду та звільняється з посади наказом по організації (підприємству/організації).

1.5. Вчитель-логопед підпорядковується безпосередньо _ _ _ _ _ .

1.6. Вчитель-логопед керує роботою _ _ _ _ _ .

1.7. Вчитель-логопед під час відсутності, замінюється особою, призначеною в установленому порядку, яка набуває відповідних прав і несе відповідальність за належне виконання покладених на нього обов'язків.

2. Характеристика робіт, завдання та посадові обов'язки

2.1. Розробляє і вдосконалює навчально-корекційні програми.

2.2. Здійснює навчальну, корекційну, компенсаційну, реабілітаційну роботу з дітьми, які мають мовленнєві порушення.

2.3. Забезпечує умови для засвоєння інвалідами компенсаційно-корекційних програм з урахуванням порушень, вікових та індивідуальних особливостей, сприяє їх соціальній реабілітації, профорієнтації.

2.4. Вивчає та фіксує динаміку розвитку хворого.

2.5. Створює сприятливі організаційно-педагогічні умови для дітей з важкими мовленнєвими порушеннями (з ринолалією, заїканням, алалією, афазією, дизартрією).

2.6. Виробляє оптимальну педагогічну й корекційну стратегію; проектує шляхи навчання, реабілітації та соціальної адаптації кожного хворого.

2.7. Обирає ефективні форми, методи, засоби корекційно-реабілітаційного процесу.

2.8. Надає батькам або сім'ям консультативну допомогу щодо виправлення порушень усної і письмової мови їх дітей.

2.9. Проводить з дітьми фронтальні, підгрупові та індивідуальні заняття.

2.10. Виховує в учнів почуття впевненості в собі, усвідомлення своїх досягнень в опануванні методів, що можуть компенсувати обмеження, спричинені мовленнєвими порушеннями.

2.11. Керує асистентами вчителя-логопеда.

2.12. Планує роботу, проводить аналіз її результатів, веде встановлену психолого-педагогічну, реабілітаційну та статистичну документацію.

2.13. Знає, розуміє і застосовує діючі нормативні документи, що стосуються його діяльності.

2.14. Знає і виконує вимоги нормативних актів про охорону праці та навколишнього середовища, дотримується норм, методів і прийомів безпечного виконання робіт.

3. Права

3.1. Вчитель-логопед має право вживати дії для запобігання та усунення випадків будь-яких порушень або невідповідностей.

3.2. Вчитель-логопед має право отримувати всі передбачені законодавством соціальні гарантії.

3.3. Вчитель-логопед має право вимагати сприяння у виконанні своїх посадових обов'язків і здійсненні прав.

3.4. Вчитель-логопед має право вимагати створення організаційно-технічних умов, необхідних для виконання посадових обов'язків та надання необхідного обладнання та інвентарю.

3.5. Вчитель-логопед має право знайомитися з проектами документів, що стосуються його діяльності.

3.6. Вчитель-логопед має право запитувати і отримувати документи, матеріали та інформацію, необхідні для виконання своїх посадових обов'язків і розпоряджень керівництва.

3.7. Вчитель-логопед має право підвищувати свою професійну кваліфікацію.

3.8. Вчитель-логопед має право повідомляти про виявлені в процесі своєї діяльності порушення і невідповідності і вносити пропозиції щодо їх усунення.

3.9. Вчитель-логопед має право ознайомлюватися з документами, що визначають права та обов'язки за займаною посадою, критерії оцінки якості виконання посадових обов'язків.

4. Відповідальність

4.1. Вчитель-логопед несе відповідальність за невиконання або несвоєчасне виконання покладених цією посадовою інструкцією обов'язків та (або) невикористання наданих прав.

4.2. Вчитель-логопед несе відповідальність за недотримання правил внутрішнього трудового розпорядку, охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії та протипожежного захисту.

4.3. Вчитель-логопед несе відповідальність за розголошення інформації про організацію (підприємство/установу), що відноситься до комерційної таємниці.

4.4. Вчитель-логопед несе відповідальність за невиконання або неналежне виконання вимог внутрішніх нормативних документів організації (підприємства/установи) та законних розпоряджень керівництва.

4.5. Вчитель-логопед несе відповідальність за правопорушення, скоєні в процесі своєї діяльності, в межах, встановлених чинним адміністративним, кримінальним та цивільним законодавством.

4.6. Вчитель-логопед несе відповідальність за завдання матеріального збитку організації (підприємству/установі) в межах, встановлених чинним адміністративним, кримінальним та цивільним законодавством.

4.7. Вчитель-логопед несе відповідальність за неправомірне використання наданих службових повноважень, а також використання їх в особистих цілях.

5. Кваліфікаційні вимоги

5.1. Вчитель-логопед має відповідну педагогічну освіту зі спеціальності «корекційна освіта», «дефектологія (логопедія)», «спеціальна освіта», професійно компетентний, забезпечує нормативні рівні та стандарти корекції мовлення і виховання дітей, результативність та якість своєї роботи.

5.2. Вчитель-логопед із кваліфікаційною категорією «спеціаліст» має повну вищу педагогічну освіту (за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра), зазвичай, зі спеціальності «Корекційна освіта. Логопедія», «Дефектологія (логопедія)», «016.01 Спеціальна освіта. Логопедія»; здатний забезпечувати засвоєння вихованцями освітньо-корекційних програм; знає основи педагогіки, психології, дитячої та вікової фізіології, теоретичні основи та сучасні досягнення логопедії; використовує інформаційно-комунікаційні технології, цифрові освітні ресурси в освітньому процесі; вміє розв'язувати педагогічні проблеми, встановлювати контакт з дітьми, батьками або особами, які їх замінюють, колегами; дотримується педагогічної етики, моралі.

5.3. Вчитель-логопед із кваліфікаційною категорією «Спеціаліст другої категорії» відповідає вимогам, встановленим для працівників з кваліфікаційною категорією «спеціаліст», та постійно вдосконалює свій професійний рівень; застосовує диференційований та індивідуальний підхід до дітей; володіє сучасними освітніми технологіями, методами корекційної роботи, різними формами роботи з дітьми; застосовує інноваційні технології в освітньому процесі; обізнаний з основними нормативно-правовими актами про освіту; користується авторитетом серед колег, дітей та їхніх батьків або осіб, які їх замінюють.

5.4. Вчитель-логопед із кваліфікаційною категорією «Спеціаліст першої категорії» відповідає вимогам, встановленим для працівників з кваліфікаційною категорією «спеціаліст другої категорії», та використовує методи компетентісно орієнтованого підходу до організації освітньо-корекційного процесу; володіє технологіями творчої педагогічної діяльності з урахуванням особливостей навчального матеріалу і здібностей дітей; упроваджує перспективний педагогічний досвід; уміє аргументувати свою позицію.

5.5. Вчитель-логопед із кваліфікаційною категорією «Спеціаліст вищої категорії» відповідає вимогам, встановленим для працівників з кваліфікаційною категорією «спеціаліст першої категорії», та володіє інноваційними формами, методами організації освітньо-корекційного процесу, активно використовує їх; володіє широким спектром освітніх стратегій; продукує оригінальні, інноваційні ідеї; застосовує нестандартні форми організації роботи з дітьми; вносить пропозиції щодо вдосконалення освітнього процесу в дошкільному закладі.

6. Взаємовідносини (зв'язки) за посадою

Для реалізації своїх обов'язків вчитель-логопед взаємодіє із:

6.1. Керівником дошкільного закладу.

6.2. Вихователем-методистом.

6.3. Педагогічними працівниками.

6.4. Логопедичними пунктами системи освіти.

6.5. Органами охорони здоров'я.

6.6. Громадськими та благодійними організаціями.

6.7. Батьками дітей або особами, які їх замінюють.

6.8. Працівник має нормований робочий день - 4 год. працює згідно графіку виходу на роботу (20 год. навантаження в тиждень).

7. Прикінцеві положення

Робочий час та оплата праці педагогічних працівників
інклюзивно ресурсних центрів

Згідно з пунктом 47 Положення про інклюзивно ресурсний центр, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 545, на педагогічних працівників інклюзивно ресурсних центрів поширюються умови оплати праці, умови надання щорічних відпусток та інші пільги, встановлені законодавством для педагогічних працівників спеціальних закладів загальної середньої освіти.

Відповідно до пункту 29 Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти України від 15.04.1993 № 102, посадові оклади (ставки заробітної плати) педагогічним працівникам загальноосвітніх навчальних закладів (або за наявності в них груп) для дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, підвищуються на 25 відсотків.

Згідно з пунктом 40 Положення про інклюзивно ресурсний центр тривалість робочого тижня педагогічних працівників інклюзивно ресурсного центру становить 40 годин, що становить тарифну ставку, з яких педагогічне навантаження фахівців інклюзивно ресурсного центру, які надають психолого-педагогічну допомогу дітям з особливими освітніми потребами, становить 18 годин на тиждень для безпосередньої роботи з такими дітьми. Крім того, фахівці інклюзивно ресурсного

центру проводять інші види діяльності, зокрема надають консультації батькам (законним представникам) дітей, педагогічним працівникам, які беруть участь в інклюзивному навчанні, тощо.

Згідно з пунктом 64 Інструкції ставки заробітної плати учителям-логопедам, учителям-дефектологам, практичним психологам спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) виплачуються за 3 години педагогічної (викладацької) роботи на день (18 годин на тиждень).

Тому ставка заробітної плати вчителям-логопедам інклюзивноресурсних центрів виплачуються за 18 годин педагогічної роботи на тиждень, як таким, на яких поширюються умови оплати праці та інші пільги, встановлені законодавством для педагогічних працівників спеціальних закладів загальної середньої освіти, та які надають психолого-педагогічну допомогу дітям з особливими освітніми потребами.

Пунктом 91 Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти України від 15.04.1993 № 102, керівним працівникам закладів освіти, зокрема спеціальних закладів загальної середньої освіти, передбачено можливість вести викладацьку роботу в цьому закладі, але не більше 9 годин на тиждень (360 годин на рік), якщо вони за основною посадою отримують повний посадовий оклад (ставку).

Цим працівникам за норму годин, визначену у цьому пункті, оплата провадиться понад основний посадовий оклад (ставку) за тарифікацією щомісячно, незалежно від кількості тижнів і робочих днів у різні місяці року, зокрема у канікулярний час (пункти 68, 71 Інструкції № 102).

Тому керівник інклюзивно ресурсного центру може виконувати в основний робочий час роботу вчителя-дефектолога або вчителя-логопеда не більше 9 годин на тиждень та отримувати за виконання цієї роботи заробітну плату, виходячи з норми 18 навчальних годин на ставку заробітної плати вчителя-логопеда чи вчителя-дефектолога.

Згідно з пунктом 91 Інструкції № 102 за години викладацької роботи, виконані, як виняток, у зв'язку з виробничою необхідністю понад норму, зазначену у цьому пункті, провадиться погодинна оплата за фактичну кількість годин, але не більше 240 годин на рік.

Можливість виконання такої педагогічної роботи передбачена наказом Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства фінансів України від 28.06.1993 № 43 «Про затвердження Положення про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій». Відповідно до Переліку робіт, які

не є сумісництвом, затвердженого цим наказом, усі працівники, крім основної роботи та роботи за сумісництвом, мають право виконувати роботи, які відповідно до чинного законодавства не є сумісництвом. Пунктом 3 цього Переліку передбачено педагогічну роботу з погодинною оплатою праці в обсязі не більш як 240 годин на рік. Виконання цієї роботи допускається в робочий час з дозволу керівника без утримання заробітної плати (останній абзац Переліку).

Управління соціально-економічного захисту ЦК Профспілки

ОРІЄНТОВНА ПЛАН-СХЕМА ЗАНЯТТЯ З ЛОГОРИТМІКИ

Тема _____

Мета _____

I. Підготовча частина (5-7 хв.)

- вправи для активізації уваги, пам'яті, сприймання
- вправи для нормалізації психо-емоційного та м'язового тону (зняття зайвої напруги / тонізація)
- установка на темп рухів за допомогою музики

II. Основна частина (10-15 хв.)*орієнтовні завдання*

- дихальні та голосові вправи
- артикуляційні, мімічні вправи
- вправи для регуляції м'язового тону
- вправи для сприймання музичного темпо-ритму
- вправи для сприймання моторного ритму
- вправи для сприймання складового, словесного ритму
- вправи для розвитку координації рухів кінцівок
- пальчикові вправи
- вправи-ігри з музичними інструментами
- спів; вправи для координації співу з рухами
- вправи для координації мовлення з рухами

■ *інші види вправ у відповідності до теми, мети, мовленнєвого порушення, вікових та індивідуальних особливостей дітей*

III. Заключна частина (2-7 хв)

- врівноваження психо-емоційного стану (дихальні, релаксаційні вправи)
- вправи на розвиток творчої уяви

ОЦІНЮВАЛЬНИЙ ЛИСТ

здобувача-практиканта за результатами виробничої логопедичної практики в закладах дошкільної освіти

	Основні напрямки роботи здобувача-практиканта	Макс. кількість балів
Оцінювання результатів практики, відображених у звітній документації		
1	Правильно заповнені 2 мовленнєві картки – до 5 балів (за кожну картку)	10
2	Підготовлену психолого-педагогічну характеристику на дитину з порушеннями мовлення	5
3	2 конспекти контрольних фронтальних логопедичних занять відповідно до вимог – до 5 балів за кожне заняття	10
4	2 розгорнутих план-конспекти контрольних індивідуальних занять відповідно до вимог – до 5 балів за кожне заняття	10
5	Конспект фронтального заняття з логоритміки відповідно до вимог	5
6	3 розгорнуті плани-конспекти контрольних занять з розвитку мовлення, з формування математичних уявлень, з малювання, ліплення або аплікації (на вибір) – до 5 балів за кожне	15
7	Виконання індивідуального завдання	5
Всього		60
Оцінювання процедури захисту практики		
1	Належний рівень оформлення щоденника практики (з фіксацією усіх робочих днів, з відповідними до завдань практики записами тощо)	5
2	Підготовлений звіт про проходження практики	5
3	Виготовлений наочний посібник (логопедична, дидактична гра, індивідуальний роздатковий матеріал тощо)	10
4	Презентація матеріалів практики та захист її результатів	20
Всього		40
Підсумкова оцінка		100

**17. Інструкція з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачів вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
які направляються для проходження практики . Правила безпеки у надзвичайних
ситуаціях**

Міністерство освіти і науки України

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказом від 13 січня 2021 р. № 6-ОД

ІНСТРУКЦІЯ № 111

Загальні положення

1.1. Інструкція визначає вимоги з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачів вищої освіти, які направляються для проходження практики.

1.2. Практика здобувачів вищої освіти є обов'язковою складовою освітнього процесу в університеті та проводиться на визначених підприємствах, організаціях, установах – базах практики, які відповідають вимогам нормативно-правових актів з охорони праці та безпеки життєдіяльності.

1.3. Здобувачів вищої освіти направляють на практику на підприємства, організації, установи, з якими укладено договір на проведення практики.

1.4. Виконання вимог правил з охорони праці та безпеки життєдіяльності здобувачами вищої освіти під час проходження практики є обов'язковим.

1.5. До початку практики керівники практики від кафедр обстежують робочі місця здобувачів вищої освіти-практикантів.

1.6. Обов'язковою умовою допущення здобувачів вищої освіти до проходження практики є проходження ними інструктажів з охорони праці та безпеки життєдіяльності з відповідним документальним оформленням.

2. Вимоги безпеки перед початком роботи

2.1. Здобувач вищої освіти-практикант до початку практики:

- отримує від керівника практики консультацію щодо оформлення усіх необхідних документів;
- отримує номер телефону керівника практики від кафедри для повідомлення в разі виникнення нестандартної ситуації; своєчасно прибуває на базу практики.

2.2. Здобувачу вищої освіти-практиканту створюють безпечні умови праці для проходження практики. У перший день практики здобувач вищої освіти-практикант на базі проходження практики прослуховує вступний інструктаж з охорони праці та безпеки життєдіяльності, первинний інструктаж на робочому місці (з обов'язковим оформленням у відповідних журналах реєстрації інструктажів) та неухильно їх дотримується.

2.3. Під час проходження практики, в процесі виконання будь-яких робіт та під час перебування на території бази практики здобувач вищої освіти-практикант дбає про особисту безпеку та здоров'я, безпеку та здоров'я оточуючих людей.

2.4. Перед початком роботи здобувач вищої освіти оглядає своє робоче місце, звільняє його від зайвих предметів, звертає увагу на небезпечні фактори.

3. Вимоги безпеки під час проходження практики

3.1. Здобувач вищої освіти-практикант виконує винятково завдання, які передбачені програмою практики.

3.2. У разі притягнення здобувача вищої освіти-практиканта до робіт, які не передбачені програмою практики, йому слід негайно повідомити про це керівника практики від кафедри.

3.3. Під час проходження практики **ЗАБОРОНЕНО**:

- порушувати правила внутрішнього трудового розпорядку бази практики;
- залишати робоче місце без дозволу керівника практики від бази практики, керівника практики від кафедри;
- відволікати від роботи працівників установи, які його оточують; 31

- у разі встановлення порушень вимог охорони праці в службовому приміщенні розпочинати чи продовжувати роботу до усунення небезпеки, якщо це загрожує життю та здоров'ю, обов'язково повідомити про це керівника бази практики;
- під час виникнення несправності обладнання та приладів (комп'ютера, ксерокса, побутових приладів тощо) самостійно їх ремонтувати, натомість потрібно негайно повідомити безпосереднього керівника бази практики та припинити роботу до усунення недоліків;

3.4. Здобувач вищої освіти-практикант зобов'язаний:

- дотримуватися дисципліни праці; берегти обладнання, інвентар, матеріали, навчальні посібники тощо; виконувати вимоги охорони праці, пожежної безпеки, передбачені відповідними правилами, інструкціями, наказами, розпорядженнями; тримати в порядку та чистоті своє робоче місце, не порушувати санітарні правила у приміщеннях; утримуватись від дій, які заважають іншим працівникам виконувати свої обов'язки;
- повідомляти керівника закладу/бази практики про всі недоліки, які знижують рівень безпеки життєдіяльності людини (норми освітленості, безпеку виникнення травм при експлуатації обладнання, інструментів тощо);
- вжити екстрених заходів за погіршення стану здоров'я вихованця /здобувача вищої освіти (запаморочення, втрата свідомості, кровотеча з носа та ін.) (у разі проходження практики в закладах освіти), надати йому необхідну першу(долікарську) допомогу та викликати медичного працівника;
- дбати про особисту безпеку, повідомляти про погіршення стану власного здоров'я під час проходження практики.

4. Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях

4.1. Негайно припинити роботу та повідомити керівника практики від бази практики в разі:

- погіршення особистого стану здоров'я, отримання травми;
- виникнення пожежі;
- виникнення несправностей у роботі приладів та обладнання, що використовуються для виконання завдань практики; вимкнення електроенергії; появи запаху газу тощо.

4.2. Для усунення аварійної ситуації здобувач вищої освіти-практикант виконує вказівки керівника робіт/керівника практики від бази практики, якщо це не призведе до погіршення стану його здоров'я.

5. Вимоги безпеки після закінчення роботи

5.1. Привести в порядок своє робоче місце та передати його керівнику практики від бази практики.

5.2. Після закінчення терміну практики звітувати про виконання програми та індивідуального завдання керівникові практики від бази практики.

РОЗРОБИЛА

Завідувач практики університету

Л.М. Римар

ПОГОДЖЕНО

Завідувач відділу охорони праці

і техніки безпеки

О.Г. Чорна

Провідний

Фахівець юридичного сектора

Л.В. Гріх

Правила безпеки у разі надзвичайних ситуацій

«Інструктаж «Безпека життєдіяльності учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану»

https://kpmu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/instruktazh-z-bzhd_-1.pdf

https://youtu.be/QyMLGT_MktU

<https://youtu.be/NpbGdKeZh44>

https://youtu.be/tbrhjOr_aag

<https://youtu.be/MiFb3f6QlgM>

<https://youtu.be/8XJ4lbusnd4>

<https://youtu.be/a9sFS6IE968> <https://youtu.be/g3dr-JFxqcc>